

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет психології

Кафедра загальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

**«ВПЛИВ ГЕНДЕРУ НА ГОТОВНІСТЬ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ У ОСІБ
ЮНАЦЬКОГО ВІКУ»**

Виконала:

студентка 4 курсу, групи ПС -41

спеціальності С4 «Психологія»

ОП «Психологія»

Федорченко Людмила Сергіївна

Керівник:

к.психол.н., доц. Іванцев Н. І.

Рецензент:

к. психол. н., доц. Кулеша- Любінець М.М.

ЗМІСТ

С.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ЮНАКІВ	8
1.1. Визначення поняття «готовність до сімейного життя».....	8
1.2. Чинники, які впливають на формування готовності до сімейного життя у молоді.....	17
1.3. Гендерний аспект у формуванні готовності до шлюбу в юнацькому віці.....	25
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОТОВНОСТІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ	32
2.1. Опис та характеристика методів дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці.....	32
2.2. Результати дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці за гендерною ознакою.....	36
2.3. Практичні рекомендації щодо розвитку готовності до сімейного життя з урахуванням гендерних особливостей.....	55
Висновки до другого розділу.....	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	65
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сім'я є важливим елементом суспільного розвитку, що відображає як моральний стан суспільства, так і формування його демографічного потенціалу. Її вплив на зростання майбутніх поколінь має вирішальне значення для процвітання країни. Без належного функціонування сім'ї неможливо вирішувати економічні та соціальні проблеми, розвивати культуру і духовність, належним чином соціалізувати молодь. Сім'ї, які є фізично і морально здоровими і здатні реалізувати свій соціальний потенціал, відіграють важливу роль у забезпеченні виживання і розвитку суспільства. Проблема сьогодення полягає в тому, що молодь не готова до створення сім'ї.

Критичний стан українського суспільства, зумовлений соціальною та політичною нестабільністю, загострює проблему готовності до прийняття сімейних обов'язків. Існують суперечності в соціально-психологічних уявленнях про функціонування сім'ї та ролі чоловіка і жінки в ній. Аналіз статистичних даних свідчить, що в Україні високий рівень розлучень, особливо серед молодих пар, особливо в перший період подружнього життя (від трьох місяців до півтора року).

Науковий підхід до цього явища потребує подальшого дослідження та аналізу факторів, що впливають на стабільність шлюбу, включаючи психо-соціальні, економічні та культурні аспекти, які можуть визначати динаміку розвитку подружжя. Незважаючи на інтенсивні дослідження сімейно-шлюбних відносин, особливо представниками психологічної та педагогічної галузей, підготовка молоді до створення сім'ї вивчена недостатньо. Особливо це стосується студентів вищих навчальних закладів та їх психологічної підготовки до вступу в подружнє життя.

Науковий підхід потребує подальшого дослідження та аналізу з метою визначення ефективних тренінгових стратегій, спрямованих на збереження та підтримку стабільних сімейних стосунків, зокрема з урахуванням різних чинників, що впливають на психологічну готовність молоді до шлюбу.

Результати аналізу наукового матеріалу свідчать про те, що значна частина молодого покоління зазнає труднощів у сімейних стосунках через психологічну невідповідність. Окрім труднощів у вирішенні міжособистісних проблем, низької духовності та слабких психологічних знань, негативні наслідки пов'язані з несформованістю таких якостей, як емпатія, турбота та взаємоповага, які є важливими для успішного розвитку в сімейному середовищі. Означені аспекти призводять до розчарування, незадоволеності, невпевненості в собі та зниження бажання одружуватися і створювати сім'ю. Водночас вони призводять до небажання активно співпрацювати зі своїми партнерами з метою покращення та зміцнення сімейних стосунків. Тому вивчення та підвищення психологічної готовності молоді до сімейного життя визначається як важливе завдання для формування стабільних і повноцінних сімейних стосунків.

Сучасне суспільство стикається з великими викликами щодо підготовки до створення сім'ї. Молоді люди, особливо студенти, перебувають під впливом невпевненості у завтрашньому дні, соціальної нестабільності та швидкої зміни цінностей. Ці фактори можуть вплинути на готовність до створення стабільних і здорових сімейних стосунків. Розуміння психологічних аспектів готовності студентів до сім'ї може допомогти розробити ефективні програми підготовки до шлюбу та сімейного життя. Це дослідження також важливе для психологічної допомоги та підтримки молодих людей і може сприяти зниженню ризику розладів у сімейних стосунках та виробленню стійких стратегій сімейного життя.

Аналіз науково-психологічних матеріалів показує, що окремі питання, пов'язані з різними аспектами сімейно-шлюбної взаємодії, розглядаються в роботах наступних дослідників: Т. В. Андрєєвої, О. І. Бондарчук, О. Я. Кляпець, Г. А. Кошонько, М. І. Мушкевич, Г. І. Онищенко, С. М. Хоружий, Р. П. Федоренко, Л. Б. Шнейдер та інших. Теоретичний аналіз праць українських і зарубіжних учених з проблем формування та функціонування сім'ї свідчить про широкий спектр досліджень у галузі психології сімейних стосунків.

Дослідники зосереджували увагу на різних аспектах психологічного пристосування між подружжям та емоційної адаптації на початку шлюбу, про що свідчать наукові праці Р. П. Федоренко та інших авторів; у дослідженнях Т. В. Андрєєвої та Г. І. Онищенко вивчалися чинники та рольовий розподіл у сім'ї, деякі з яких впливають на задоволеність чоловіків та жінок шлюбом: Т. В. Андрєєва, О. І. Бондарчук, О. Я. Кляпець, Г. А. Кошонько, М. І. Мушкевич, Г. І. Онищенко, С. М. Хоружий, Р. П. Федоренко, Л. Б. Шнейдер та ін.

Природа емоційних зв'язків та аналіз факторів, що призводять до невдач у сімейних стосунках, також є предметом дослідження Т. В. Андрєєва та Г. І. Онищенко. Проблема готовності до створення сім'ї є теоретичним судженням загальної, педагогічної та вікової психології (розкриває закономірності розвитку людини як самодостатньої, цілісної та внутрішньо гармонійної особистості) (Т. В. Андрєєва, Л. І. Божович, О. І. Бондарчук та ін.).

Зазначимо, що розглядати проблему готовності до створення сім'ї необхідно також і через призму теоретичних положень загальної, педагогічної та вікової психології, що розкривають закономірності розвитку людини як самодостатньої, цільної, внутрішньо-гармонійної особистості (Т. В. Андрєєва, О. І. Бондарчук, В. Н. Дружинін та ін.). Багато українських дослідників приділяють увагу дослідженням шлюбно-сімейних взаємостосунків, таких як О. С. Язвинська, Н. Є. Хлопоніна, Л. М. Пучкова, О. В. Волошок, О. Ю. Сидоренко, М. Є. Жидко, О. С. Кочарян, та ін.

Причиною вибору теми дослідження є важливість аналізу психологічних аспектів готовності молоді до шлюбу та своєчасної діагностики і корекції психологічних змін. Сьогодні існує думка, що молодь недостатньо підготовлена до шлюбу. Ці фактори стали визначальними у виборі теми дослідження, адже дана проблематика має велику актуальність та важливість в контексті практичної діяльності психологів, особливо в контексті професійної практики.

Об'єкт дослідження – готовність осіб юнацького віку до сімейного життя.

Предмет дослідження – вплив гендеру на готовність до сімейного життя.

Мета дослідження – дослідити вплив гендеру на особливості психологічної готовності юнацької молоді до формування сімейних зв'язків і

розробити набір педагогічно-психологічних інструментів для підвищення цієї готовності.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати визначення поняття «готовність до сімейного життя» та дослідити чинники, які впливають на формування готовності до сімейного життя у молоді.
- Охарактеризувати гендерний аспект у формуванні готовності до шлюбу в юнацькому віці.
- Здійснити дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці за гендерною ознакою з подальшим аналізом результатів дослідження та їх інтерпретацією.
- Розробити практичні рекомендації щодо розвитку готовності до сімейного життя з урахуванням гендерних особливостей.

Методи та організація дослідження: метод аналізу наукової літератури стосовно досліджуваної теми, метод обробки отриманих даних, використання авторської анкети, тест-карти оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда, методики дослідження рольових домагань й очікувань в шлюбі А. Н. Волкової, методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича, методика дослідження сімейних установок А. Н. Сізанова, методики «Маскулінність-фемінність» С. Бем.

Практичне значення дослідження полягає в дослідженні готовності юнацької молоді до створення сім'ї та впливу на готовність до створення сімей, створення та впровадження в умовах університету ефективних програм і методів, спрямованих на розвиток у молоді психологічних аспектів, що сприяють готовності до створення сімейних стосунків. Це дослідження може стати основою для створення освітніх, тренінгових та консультативних програм, спрямованих на підвищення їхньої готовності до шлюбу, з урахуванням психологічних потреб юнацької молоді та факторів, що впливають на формування стабільних і здорових сімейних стосунків.

База дослідження. Вибірку емпіричного дослідження складають студенти Прикарпатського національного університету в кількості 50 осіб: 25 чоловіків, 25 жінок.

Структура й обсяг бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 90 сторінок, основний текст розміщений на 68 сторінках. Робота містить 19 рисунків, 1 таблиця. Список використаних джерел нараховує 78 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ЮНАКІВ

1.1 Визначення поняття «готовність до сімейного життя»

У сучасних наукових дослідженнях приділяється увага систематичному аналізу та висвітленню проблем, що виникають у сім'ї та її оточенні. Такий підхід дає можливість прогнозувати розвиток сімейних та міжособистісних стосунків, надавати необхідну підтримку та управляти їхньою взаємодією з іншими соціальними та адміністративними структурами. Особлива увага приділяється формуванню уявлень про сім'ю в юнацькому віці. Це пов'язано з тим, що саме в цей період з'являються передумови для створення сім'ї, а саме потреба в любові, сексуальна орієнтація, самостійність у виборі партнера та прийняття рішення про одруження. У цьому контексті молодим людям необхідно активно протистояти особистим та міжособистісним конфліктам і проблемам, що є пов'язаними із сімейним життям, вирішувати їх самостійно та розвивати навички їх самостійного вирішення в майбутньому [15, с. 73].

Як зазначає Т. В. Котик, на сучасному етапі суспільного розвитку уявлення молоді про сімейний устрій змінюються і пов'язані з багатьма негативними тенденціями. Наприклад, низька мотивація до створення сім'ї, зміна сімейних цінностей, переважання неповних сімей, неприйняття батьківства, орієнтація на матеріальні цінності, а не на моральні, асоціальність у сімейних стосунках, перенесення виховних функцій на освітні заклади [40, с. 33].

Психологічна готовність молоді до шлюбу визначає якість майбутніх сімейних стосунків, а її відсутність ускладнює перехід від емоційних стосунків між подружжям до формальних зобов'язань. Згідно з дослідженнями К. О. Новосилецькою, сучасна молодь не готова до створення сім'ї та виконання обов'язків подружжя і батьків. Це призводить до сімейних конфліктів, збільшення кількості неблагополучних сімей та розпаду шлюбів. Психологічна готовність до створення сім'ї залежить від наявності відкритої установки та системи сімейних цінностей, спрямованих на добрі стосунки між подружжям, а також відповідної мотивації та компетентності [53, с. 181]. Підготовка молодих

людей до сімейного життя має ґрунтуватися на системі знань, умінь і навичок, набутих під час навчання. Цей процес визначається як передача необхідних знань і навичок з усіх аспектів сімейного та подружнього життя, включаючи міжособистісні та рольові стосунки, організацію сім'ї, виховання і навчання дітей, статеве виховання. Підготовка до сімейного життя - це комплекс методів, спрямованих на формування позитивного ставлення до збереження та підтримки сімейних зв'язків [62, с. 268].

Психологічна готовність до шлюбу, за визначенням Д. Гошковської, є базовою характеристикою, що включає психологічну мотивацію, знання, вміння, навички, здібності та якості особистості. Ці компоненти проявляються в когнітивному, мотиваційному, операційному, емоційному та поведінковому аспекті [12, с. 78].

У дослідженні Г. А. Дьоміна, готовність до шлюбу розуміється як сформованість певного морального комплексу, що складається з емоційно-особистісних рис. Дослідниця вводить поняття «готовність до шлюбу» і визначає такі його складові: здатність піклуватися про інших і творити добро; емпатія і «входження» в емоційний світ іншої людини; здатність розуміти іншу людину і знаходити духовну єдність; готовність до співпраці, спільної праці і спілкування; високі етичні норми, тобто толерантність, розуміння і прийняття всіх недоліків іншої людини і стримування власної егоїстичної спрямованості [21, с. 95].

На думку І. В. Жданової, готовність людини до шлюбу та сім'ї проявляється в розумінні соціальної значущості своїх дій, подружніх обов'язків і відповідальності перед сім'єю та дітьми, а також у добровільному прийнятті невизначених турбот і обмежень особистої свободи в сімейному житті. Автор вважає, що рівні підготовки до подружнього життя визначають подальшу стабільність і тривалість сімейного життя. Це означає озброєння студентів адекватними соціальними, педагогічними, соціально-психологічними, психолого-педагогічними, правовими, економічними та іншими знаннями з питань розвитку особистості. Це також формування здорового способу життя, освоєння гендерних ролей, розвиток комунікативних навичок, корекція

особистісних проблем, морально-духовне виховання. Освіта також враховує формування їхньої самооцінки щодо планування сім'ї, репродуктивного здоров'я, збереження і розвитку сімейних традицій, знань про те, як бути відповідальними батьками, які сприяють народженню здорових дітей [23, с. 170].

У соціології та психології з'являється все більше досліджень щодо готовності молоді до шлюбу. Поняття готовності до шлюбу та сімейного життя включає наступні елементи:

1. Фізична та фізіологічна готовність, що визначається як здатність чоловіків зачати, а жінок - народити здорових дітей. Існує розбіжність між законодавчо визначеним віком вступу до шлюбу, який є насамперед маркером фізичної зрілості, та соціальною зрілістю, яка зазвичай настає значно пізніше.

2. Соціальна готовність, що визначається як рівність між чоловіками та жінками, які перебувають у шлюбі, здатність виконувати соціальні ролі та обов'язки, усвідомлення правових основ шлюбу, готовність брати на себе відповідальність один за одного та за дітей.

3. Етико-психологічна готовність, що означає сформованість відповідних шлюбно-сімейних стосунків, розуміння обов'язків та відповідальності, вміння оцінювати свої почуття та ставлення до партнера, формування позитивного ставлення до шлюбу та сім'ї.

4. Сексуальна готовність, яка передбачає орієнтування на обмін сексуальним та еротичним досвідом з люблячим партнером, з яким можна розділити відповідальність за спільне життя та виховання дітей, щоб забезпечити їхній повноцінний розвиток [26, с. 98].

А. П. Карасевич підкреслює, що у юнаків необхідно формувати адекватні уявлення про шлюб і сім'ю. Це включає в себе правильне розуміння взаємозв'язків між коханням та шлюбом, подолання «споживацьких тенденцій» щодо сім'ї та партнера, розвиток реалізму і чесності у відносинах з собою та іншими [26, с. 99].

А. Ю. Клеменко наголошує на важливості формування стандартів маскулінності та фемінності в контексті підготовки до шлюбу та сімейних

стосунків. Вона стверджує, що процес формування статевої ідентичності та стандартів маскулінності і фемінності починається незабаром після народження дитини, але найбільш інтенсивно розвивається в підлітковому та юнацькому віці, під впливом інтенсивного спілкування з протилежною статтю [34, с.32].

На думку С. Й. Костюк, готовність молодих осіб до сімейного життя є складним психологічним феноменом, який залежить від різних суб'єктивних та об'єктивних чинників. До суб'єктивних чинників належать вік, темперамент та особистісні особливості студента, схильні до створення сім'ї та народження дітей, мотиви, які спонукають молодих людей до вступу в шлюб, соціальна зрілість. До основних об'єктивних чинників можна віднести вплив громадської думки (страх залишитися «старою дівою», приклади друзів, які вже мають власні сім'ї), бажання батьків не упустити хороших кандидатів на шлюб для своїх дітей, а також розширення можливостей вибору супутника життя, які пропонують навчальні заклади [39, с. 258].

Дослідження Т. Л. Левицької визначили важливі елементи психологічної підготовки до шлюбу. До них відносяться:

- прийняття нової системи відповідальності по відношенню до шлюбного партнера і майбутніх дітей;
- розуміння прав і гідності інших членів сімейного осередку і визнання принципу рівності в людських відносинах;
- потреба в повсякденному спілкуванні і співпраці, узгодження взаємодій з представниками протилежної статі і схильність до високого морального виховання;
- вміння пристосовуватися до традицій і особливостей характеру іншої людини і розуміння психічного стану іншої людини [45, с. 66].

Згідно з дослідженнями А. Д. Пагу, психологічна готовність до шлюбу розглядається як цілісна якість особистості, що ґрунтується на адекватному усвідомленні молодою людиною сукупності вимог, обов'язків і норм соціальної поведінки, які визначають сімейне життя, та творчому ставленні до них. Загалом фактори, що впливають на готовність студента до створення сім'ї, можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів належать

шлюбні мотиви, психологічна сумісність подружжя, шлюбні та сімейні очікування, темперамент, відповідальність та емпатія. До зовнішніх факторів належать особливості дошлюбного спілкування, фінансовий статус партнера, батьківська сім'я, вищі навчальні заклади та вплив засобів масової інформації. Таким чином, психологічна готовність до сімейних стосунків є багатоаспектним явищем, що базується на різних аспектах особистості, які гарантують стабільність і благополуччя в сімейному аспекті [57, с. 44].

Готовність молоді до створення сім'ї є результатом складного, динамічного та багатоаспектного процесу, який проявляється у різних формах та змісті. Сьогодні переоцінка життєвих цінностей, зміна психологічного сприйняття соціальної дійсності та зміна умов життя більшості українських сімей роблять питання готовності студентів до створення сім'ї надзвичайно актуальним.

Незважаючи на широке використання терміну «готовність» у сучасній педагогіці та психології, не існує загально-прийнятих і чітких рис особистості, які можна вважати основою готовності. Педагогічні, енциклопедичні та філософські словники не дають визначення поняття «готовність». В українському компендіумі готовність трактується як стан, у якому людина вже має відповідний досвід і володіє високими здібностями [58, с. 106].

В умовах загальних соціальних змін, суспільного прогресу та розширення демократичних відносин важливого значення набуває проблема психолого-педагогічної спрямованості на формування та розвиток системи ціннісних уявлень про сім'ю в юнацькому віці. Розвиток у цей період характеризується потребою в осмисленні соціального та особистого досвіду і знань, отриманих у процесі взаємодії з навколишнім світом. Аспекти соціальних ролей включають важливість емоційних стосунків, орієнтацію на загальне благо, готовність вирішувати повсякденні проблеми, важливість зовнішньої соціальної активності, ставлення до батьківської ролі, важливість близьких сексуальних стосунків і конструктивного вирішення конфліктів [5, с. 92].

До особистісних чинників належать розуміння того, що кохання є найвищою цінністю, зверхність, відповідальність, довіра, рішучість, важливість

зовнішньої привабливості та легкість у спілкуванні. У загальному контексті всі чинники готовності юнацької молоді до створення сім'ї можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів належать: мотивація до шлюбу, психологічна гармонія між подружжям, очікування від сімейного життя, темперамент, почуття відповідальності та рівень емпатії. До зовнішніх: особливості дошлюбного спілкування між подружжям, економічне становище, вплив сімейного оточення, освітнє середовище вищого навчального закладу та роль засобів масової інформації [25, с. 129].

Для вступу у шлюб необхідно мати певні здібності:

- Розвиток моральних цінностей, який відображає готовність особистості прийняти нові обов'язки стосовно шлюбного партнера та дітей і є ключовим для визначення ролей у сім'ї.
- Готовність до міжособистісного спілкування та співпраці, оскільки гармонійне функціонування сім'ї вимагає взаємопідтримки і відповідності ритмам життя кожного члена родини.
- Здатність до самовідданості в стосунках з партнером, оскільки спільні інтереси можуть конфліктувати, і альтруїзм може запобігти негативним ситуаціям.
- Прояв емпатії, що сприяє психологічній підтримці у сімейних відносинах та підсилює зв'язок між партнерами.
- Висока культура почуттів та поведінки або, принаймні, спільність рівня культури серед членів сім'ї, що допомагає уникнути суперечок та конфліктів у поглядах на сімейні функції та виховання дітей.
- Навички конструктивного вирішення конфліктів, здатність до саморегуляції психіки та поведінки, що є важливими для побудови стійких сімейних стосунків [41, с. 151].

Психологічна готовність до створення сім'ї базується на наявності або відсутності мотивів до шлюбу. Шлюб залежить від системи мотивів, що включає внутрішні та поведінкові мотиви, які утворюють ієрархію. Адекватність цих мотивів є важливою, оскільки визначає успіх чи невдачу гармонійного шлюбу. Поняття сімейної ієрархії охоплює широкий спектр

аспектів, включаючи структуру правил і ролей у сім'ї, прийняття рішень, повноваження, домінування-підпорядкування і вплив одного з подружжя на іншого. Форма сімейного лідерства (одноосібне чи спільне) визначається такими функціями, як фінансова підтримка, ведення домашнього господарства, роль у сімейній психотерапії та виховання дітей. На кожному етапі життєвого циклу сім'ї виникають специфічні завдання і ролі для їх виконання. Рольова структура сім'ї є важливим елементом сімейної ієрархії; сімейні ролі - це постійні функції сімейної системи, закріплені за кожним її членом [50, с. 94].

На думку психологів, морально-психологічна підготовка особистості до шлюбу передбачає розуміння і прийняття комплексу обов'язків, вимог і соціальних норм, які регулюють сімейне життя. Цей комплекс включає:

- готовність взяти на себе нові обов'язки перед шлюбним партнером і майбутніми дітьми та нести відповідальність за їхню поведінку;
- прийняття принципу рівності у людських стосунках, розуміння і повагу до прав і гідності інших членів сімейного осередку;
- на основі високої моральної культури;
- готовність взяти на себе відповідальність за співпрацю з іншими членами сімейного осередку;
- готовність брати на себе відповідальність за власні дії;
- готовність брати на себе відповідальність за власні дії;
- прагнення до повсякденного спілкування, співпраці та узгодження поведінки з протилежною статтю;
- вміння пристосовуватися до звичаїв і особливостей характеру іншої людини, розуміти її настрій [64, с. 16].

Важливим для сім'ї є функціонально-рольове співвідношення між чоловіком і жінкою, а також психологічна готовність [60, с. 160].

У минулому чоловіки відігравали центральну роль у фізичній праці та відповідали за добробут сім'ї. Сьогодні ж існує розрив між традиційними уявленнями про «чоловічу» та «жіночу» роль у сім'ї. Сьогодні існує розрив між традиційними уявленнями про «чоловічі» та «жіночі» ролі в сім'ї та реальним розподілом обов'язків у сучасних сім'ях. Важливим елементом сімейних

стосунків є емоційні та оціночні зв'язки. Ці оцінки зазвичай розміщуються на традиційній шкалі від «подобається» до «не подобається». Ці особисті оцінки можуть змінюватися з часом. Однак навіть однакові риси особистості, звички та поведінка можуть викликати різні, а іноді й діаметрально протилежні емоційні реакції. Визнання людиною своїх помилок, намагання самовдосконалюватися і не проявляти надмірного егоїзму чи агресії у подружніх стосунках свідчить про її психологічну зрілість [68, с. 106].

Існує низка психологічних детермінант готовності молодої людини до створення сім'ї, які можна розглядати за допомогою функціонального та індивідуального підходів:

1. Функціональний підхід: функціональний підхід розглядає психологічну готовність до створення сім'ї з наступних функціональних точок зору:

- соціальне середовище: сімейне оточення, в якому зростає людина, впливає на її готовність до створення сім'ї - стиль виховання, який практикується вдома, впливає на сприйняття сімейного життя;
- моцйна зрілість: готовність розуміти свої емоції та ефективно керувати ними, вміння вирішувати конфлікти та навички конструктивної комунікації є важливими для успішних сімейних стосунків;
- стресостійкість: здатність справлятися зі стресовими ситуаціями та адаптуватися до нових викликів важлива для зміцнення сімейних стосунків [74, с. 63].

2. Особистісний підхід: особистісно-орієнтований підхід фокусується на внутрішньому світі, цінностях, переконаннях і внутрішньому розвитку людини. Важливими міркуваннями є:

- цінності та переконання: особисті цінності щодо сім'ї, сімейних ролей та сприйняття відповідальності впливають на бажання мати сім'ю;
- самоідентифікація: розуміння власної особистості, потреб, бажань і здібностей відіграє важливу роль у визначенні готовності до створення сім'ї;

- міжособистісна компетентність: здатність встановлювати і підтримувати здорові та емоційно стабільні стосунки з іншими людьми, включаючи партнерів, також важлива для створення міцної сім'ї.

На рисунку 1.1. схематично зображено основні елементи та взаємозв'язки різних аспектів готовності учнів до повернення додому.

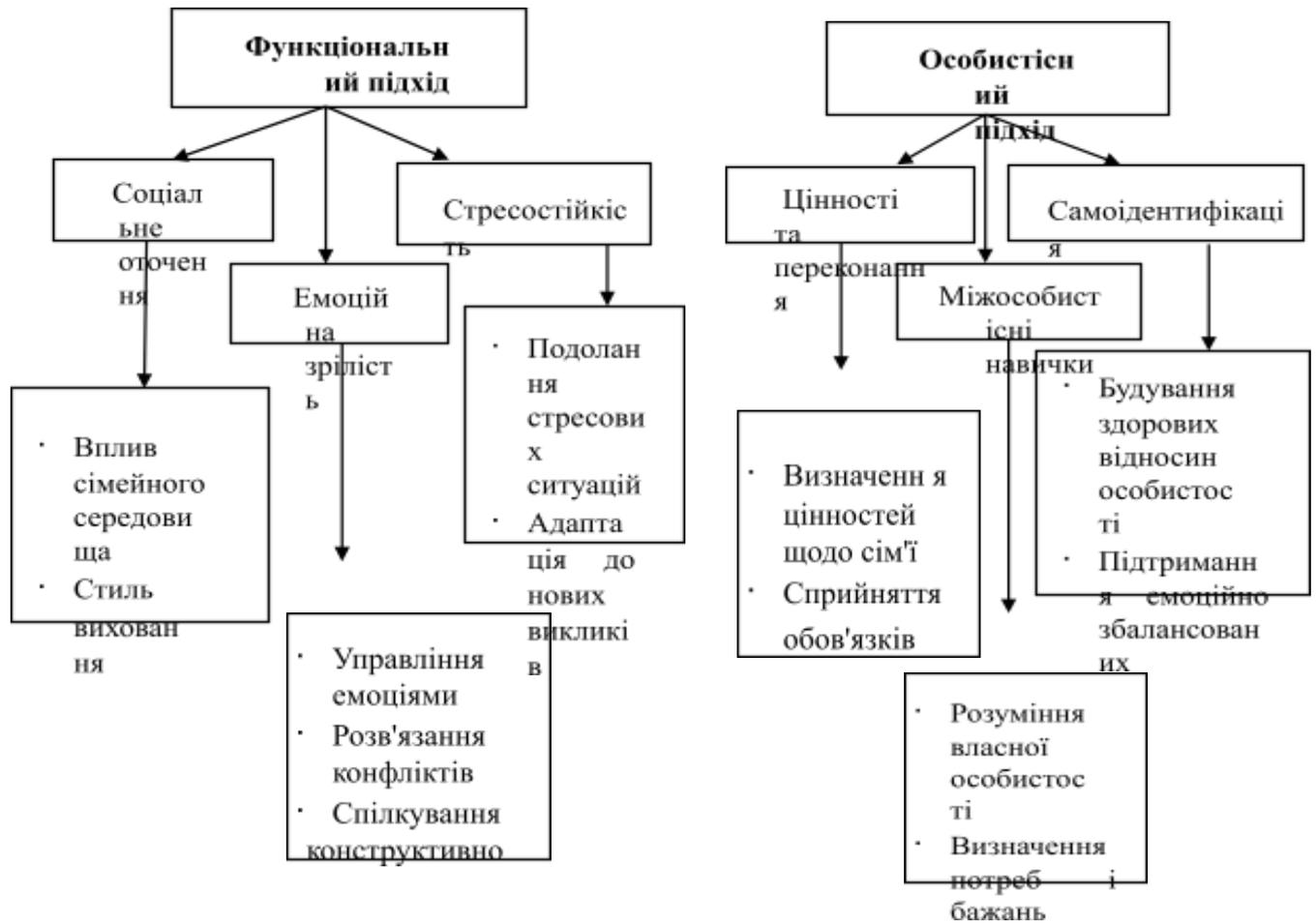

Рис. 1.1. Формування готовності осіб юнацького віку до створення сім'ї: психологічні детермінанти

Отже, готовність до створення сім'ї може бути складним психологічним процесом, що включає багато різних аспектів. Окрім функціонального та особистісного підходів, на цей процес можуть впливати й інші фактори, такі як культурні та соціальні впливи. Психологічна готовність до створення сім'ї - це складний психологічний феномен, що включає в себе безліч взаємопов'язаних факторів. Загалом усі аспекти підготовки молодої людини до створення сім'ї можна поділити на внутрішні та зовнішні чинники.

1.2. Чинники, які впливають на формування готовності до сімейного життя у молоді

Сім'я є основним осередком суспільства і, як очікується, повинна відігравати важливу роль. Однак останні статистичні дані свідчать про тривожні ознаки дезорганізації цього інституту, включаючи збільшення кількості розлучень, деструктивних конфліктів, формальних стосунків і зниження рівня народжуваності. Суспільство хоче підготувати молодих людей до шлюбу, але не може забезпечити їх належною освітою. Це вказує на необхідність вдосконалення сучасної сімейної системи [71, с. 195].

Юнацький вік - це період активного розвитку особистості, час становлення і розвитку важливих психологічних новоутворень, які впливають на зміну оцінки зовнішнього світу, реорганізацію принципів і пріоритетів. У цьому віці молоді люди починають усвідомлювати, що найважливішим для них є сім'я. Створення сім'ї є своєрідним соціальним завданням для молоді («завданням розвитку»), і молоді люди чутливо ставляться до пошуку супутника життя [30, с. 155]. Проте їм бракує досвіду та мудрості, щоб зрозуміти, чи готові вони до цього.

Психологічна готовність - це спрямованість думки, яка гарантує виконання певних знань і навичок, моральних установок, інтересів, уваги та пов'язаних з ними функцій у певній сфері. Сім'я є одним з перших і найважливіших соціальних інститутів, де відбувається розвиток людини і починається процес соціалізації. Якщо цей інститут руйнується, розвиток людини як особистості гальмується. Тому сім'ї повинні створювати психологічно-підготовлені та свідомі люди. Для того, щоб створити повноцінну сім'ю, підготовка до шлюбу повинна здійснюватися заздалегідь. Це означає усвідомлення і врахування низки факторів, які визначають психологічну готовність до сімейного життя [30, с. 156].

Студентські роки є важливими в житті людини не лише для здобуття вищої освіти, але й як можливість замислитися над створенням сім'ї, яка визначатиме майбутнє пари. Наукові дослідження показують, що недостатня підготовленість студентів до сім'ї та шлюбу може перешкоджати їхньому особистісному та соціальному розвитку. У цьому контексті психологічні особливості готовності студентів до сімейного життя потребують визначення та поглибленого вивчення.

З психологічної точки зору, готовність до сімейного життя формується під впливом різних внутрішніх і зовнішніх факторів, включаючи синтез взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, таких як мотиваційно-ціннісні аспекти, когнітивні підходи, емоційна регуляція та поведінка [31, с. 120].

Мотиваційно-ціннісний аспект включає сильну позитивну мотивацію до створення сім'ї, яка виражається в прагненні до стабільних стосунків і щастя в шлюбі. Ця підготовка включає цінності, моральні кодекси та мотивацію до особистісного розвитку в сімейному житті. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає наявність у юнаків та дівчат стійких позитивних мотивацій до шлюбу як важливої цінності в житті (ідеальне Я), усвідомлене бажання мати сім'ю, глибоке переконання в її важливості, бажання бути щасливими в шлюбі, прагнення створити сім'ю та досягти успіху в ній. Потреба в набутті знань, умінь і навичок, необхідних для створення сім'ї та успішного функціонування в ній (реалістичне та динамічне Я). Цей компонент виражається в ціннісній сфері Я (установки, ціннісні орієнтації, переконання, мотивації, моральні норми та життєва позиція). Я виражається в наступних сферах: вибір життєвих цілей, очікування особистісного розвитку, мотиваційна основа особистої активності в усіх сферах людського буття, включаючи сімейне життя тощо [2, с. 5].

Когнітивний аспект означає, що молоді люди мають необхідні знання з педагогіки, психології, моралі, фізіології та сексології, а також правових та економічних аспектів сімейного життя. Ці знання формують розуміння ролей і процесів сімейного життя та сприяють адекватній підготовці до виконання сімейних обов'язків. Когнітивні чинники - це обізнаність юнаків та дівчат з системами знань, необхідних для сімейного життя, такими як педагогіка та

психологія; адекватні знання про моральні, фізичні та сексуальні аспекти шлюбу; правові знання; економічні та соціальні засади функціонування сім'ї. На основі знань про сім'ю та закономірності подружнього життя формується також стійка орієнтація дівчат і хлопців на створення сім'ї. Сюди відносяться особистісні утворення, які виконують функцію орієнтації на майбутню роль сім'янина. У даному випадку це знання, осмислений життєвий досвід [4, с. 197]

Емоційно-регуляційний аспект - елементи емоційної регуляції включають здатність молодих людей контролювати свої емоції та рефлексивно керувати своєю поведінкою. Це включає здатність співпереживати, проявляти співчуття, усвідомлювати свої почуття та контролювати свій емоційний стан у стосунках, коханні та інших емоційних ситуаціях. Молоді люди в сучасному суспільстві керуються потребою у фінансовій безпеці, а також важливістю бути здоровими і знайти цікаву роботу. Їхні цінності у шлюбно-сімейних стосунках відображають прагнення поєднати любов і повагу, забезпечувати емоційний комфорт і виховувати дітей [56, с. 120].

Компоненти регуляції емоцій включають здатність до саморегуляції шляхом рефлексії поведінки та емоційних станів, а також усвідомлення формування таких якостей, як емпатія, співчуття, симпатія, взаєморозуміння, взаємодопомога, взаємопідтримка, підтримка, вміння контролювати гнів та агресію, негативні переживання. Компонент регуляції емоцій включає переживання людиною хвилюючих подій, таких як зустрічі з протилежною статтю, флірт, залицяння, романтика і перші спроби побудувати інтимні стосунки. Сюди входить спектр емоційного ставлення до себе (від самоповаги до самоприниження, від поваги до інших до самозаспокоєння), самоконтроль і саморегуляція поведінки та емоційних станів [66, с. 123].

Ми виокремлюємо поведінковий компонент готовності, оскільки система навичок є передумовою успішного виконання сімейних ролей. До них належать соціально-психологічні навички, гендерні та сексуальні поведінкові сценарії, навички самоорганізації. Формування психологічної готовності молоді до сімейного життя є складним процесом, який характеризується цілісністю, стабільністю та динамічністю. Особливо складною проблемою є управління та

пояснення наслідків розвитку готовності. З метою визначення методу діагностики психологічної готовності до шлюбу ми звернулися до відповідної літератури. Аналіз показав, що ця тема не є предметом спеціальних досліджень. Тому пошук показників готовності став основою інтегративного підходу [8, с. 55].

Молодість здавна визнається періодом підготовки до дорослого життя, хоча її соціальний статус змінювався в різні історичні періоди. Молодість, як правило, визнається етапом фізичної, статевої та соціальної зрілості, знання про цей період розвивалися в різні епохи та історичні суспільства, але вікові межі також відрізнялися. На вік впливає соціальна система, тоді як індивіди асимілюються в процесі соціалізації, приймаючи нові соціальні ролі та відмовляючись від старих. Щодо соціалізації в дорослому віці, автори вважають, що реорганізація способу життя, яка починається в підлітковому віці, вже не збігається з реорганізацією віку, а стає більш особистісною. Психологічний зміст юнацького віку пов'язаний з розвитком самосвідомості, вирішенням проблем професійної автономії та переходом до дорослого життя. У ранній юності формуються пізнавальні та професійні інтереси, потреба в навчанні, здатність до побудови життєвих планів і соціальної активності, досягається особиста самостійність і вибір життєвого шляху. У підлітковому віці людина презентує себе в обраній сфері та набуває професійних навичок, а професійна освіта і, відповідно, шкільні роки завершуються в юнацькому віці [72, с. 173].

Період навчання в університеті збігається з другим етапом юності або першим етапом дорослішання, коли складно формуються риси особистості. Особливістю морального розвитку в цей період є посилення свідомої мотивації. Найбільш затребуваними високими якостями в старшому шкільному віці є цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність і самоконтроль. Зростає інтерес до моральних питань (цілі, спосіб життя, боротьба, любов, вірність тощо). Юність - період життя між підлітковим і дорослим віком (від 15-16 до 21-25 років). Це період, коли людина може перейти від невизначеного і непослідовного зростання до справжньої

дорослості. Студентські сім'ї формуються в результаті активного пошуку щирих і надійних людей, необхідних для щасливого і повноцінного життя. Характер майбутніх шлюбів значною мірою визначається низкою причин, що призводять до шлюбу.

Згідно з роботами соціологів, більшість юнаків мотивують вступ до шлюбу романтичним коханням і схожими духовними, етичними та естетичними цінностями та очікуваннями. Мотиви прийняття рішення про одруження досить різноманітні: романтичне кохання, спільні інтереси, збіг смаків та стилів життя. При цьому кожен експерт використовує власний «набір» найважливіших, з його точки зору, мотивів. Для молодих пар велике значення має емоційний аспект шлюбу. Для кожного з партнерів реалізація в сім'ї пов'язана з характером та інтенсивністю емоцій. Матеріальні умови, які з'являються в результаті створення сім'ї, не впливають на задоволеність подружжя. Справедливий розподіл домашніх обов'язків між подружжям може збільшити вільний час жінок у домогосподарстві [10, с. 49].

Позитивне яскраве спілкування також важливе для захисту і зміцнення почуттів молодого подружжя. Ряд довго-строкових соціологічних досліджень соціальних орієнтацій молоді показують, що останнім часом відбулися радикальні зміни в соціально-економічних і соціо-культурних орієнтаціях. Певні зміни відбулися як у структурі ціннісних орієнтацій молоді, так і в змісті інститутів шлюбу та сім'ї. Так, у структурі ціннісних орієнтацій молоді вже багато років домінують спілкування, кохання та сім'я [15, с. 73].

Стабільна і щаслива сім'я можлива лише за умови готовності молодих людей до спільного сімейного життя. Молоді шлюби характеризуються першими звичками жити в мирі один з одним, розподілом трудових і сімейних обов'язків, вирішенням проблем, пов'язаних з житлом, фінансовими питаннями та загальним веденням домашнього господарства і побуту, набуттям життєвого досвіду. Цей період сімейного життя є найскладнішим і найнебезпечнішим для стабільності сім'ї. Студенти є однією з найважливіших груп молоді, і їхній розвиток має вирішальне значення для майбутнього суспільства та країни в цілому [61, с. 198].

Тому дуже важливо вивчати молоді студентські сім'ї та найбільш сприятливий час для їх формування, тим більше, що студентські роки вважаються найбільш сприятливим часом для створення сім'ї та народження дітей з точки зору фізичної та психологічної готовності. Студентські шлюби часто демонструють високий ступінь згуртованості на основі спільних інтересів, групової ідентичності, специфічних субкультур і стилів життя. Але водночас недостатня соціальна підготовленість молодих людей до сімейного життя, психологічне перевантаження та підвищені вимоги до партнерів часто призводять до конфліктів, які можуть розірвати сім'ю. Для того, щоб молоді люди могли побудувати гармонійні стосунки у майбутньому шлюбі, їм необхідно знати особливості спілкування та міжособистісних стосунків у сучасній сім'ї. Відкритість сім'ї, її спрямованість у минуле і майбутнє є реальною основою для переходу до нового суспільства [13].

Спостерігається тенденція до зменшення спілкування за межами сім'ї та збільшення приватності в сім'ї, яка характеризується як «закрита». Спостерігаються зміни в соціальних установках, такі як індивідуалізація стосунків, відмова від стереотипів та орієнтація на особистість. Молоді люди усвідомлюють свої бажання, погляди та нахили і висловлюють прагнення до самореалізації в різних сферах свого життя. Багато з них хочуть, щоб розподіл обов'язків відбувався з урахуванням їхніх особистих прагнень, а не з дотриманням гендерних рольових відмінностей. Оскільки стереотипний розподіл ролей у сім'ї може мати негативний вплив на жінок, чоловіки більш схильні дотримуватися традиційного розподілу ролей у сім'ї. Характер сімейної взаємодії визначає потенційні проблеми. Здорові сімейні стосунки визначають розвиток кожного з партнерів і сім'ї в цілому, забезпечуючи благополуччя та успішне зростання всіх її членів [77, с. 119].

Психолог Т. Л. Левицька проаналізувала готовність молоді, особливо студентської, до створення сім'ї та виділила кілька факторів, що впливають на цей процес. До суб'єктивних чинників підготовки до шлюбу належать вік студента, його темперамент, особистість, мотивація до шлюбу та соціальна зрілість. До основних об'єктивних факторів відносять вплив соціальних

міркувань (страх залишитися самотнім), приклад друзів, наявність сприятливих умов для вибору подружжя в навчальних закладах, а також бажання батьків знайти відповідного партнера для своїх дітей [45, с. 78].

Робота доктора Г. А. Дьоміна торкається важливих аспектів становлення сімейного життя в шкільні роки. Аналізуючи попередні наукові думки, авторка виділяє кілька важливих факторів, які роблять цей період вирішальним для подальшого розвитку особистості та формування сімейних стосунків [22, с. 95].

По-перше, Д. Дьоміна підкреслює, що юнацький період є перехідним періодом від школи до періоду самостійного пізнання нових аспектів дійсності. Хоча навчання залишається важливим фактором, воно набуває нового характеру, що відображає самостійність і відповідальність [22, с. 96].

Другий аспект, на якому зосереджуються автори - це досягнення рівня зрілості, який дозволяє учням працювати самостійно та брати активну участь у громадському житті. Ця зрілість є основою для подальшого розвитку, в тому числі й сімейного життя [20, с. 182].

Третім важливим моментом є те, що студентські роки часто вважаються «стереотипним» періодом для одруження. Статистика показує, що більшість шлюбів укладається саме в цій віковій групі, у віці 20-25 років. Цей факт вказує на особливу соціо-культурну важливість студентських років у формуванні сімейних стосунків [29, с. 45].

Отже, період юності є важливим періодом розвитку особистості та важливим етапом становлення сімейного життя, що інтегрує освітні, соціальні та особистісні аспекти і сприяє подальшому розвитку особистості в сім'ї. Формування готовності осіб юнацького віку до сімейного життя: психологічні аспекти, цінності та фактори впливу схематично зображено на рисунку 1.2

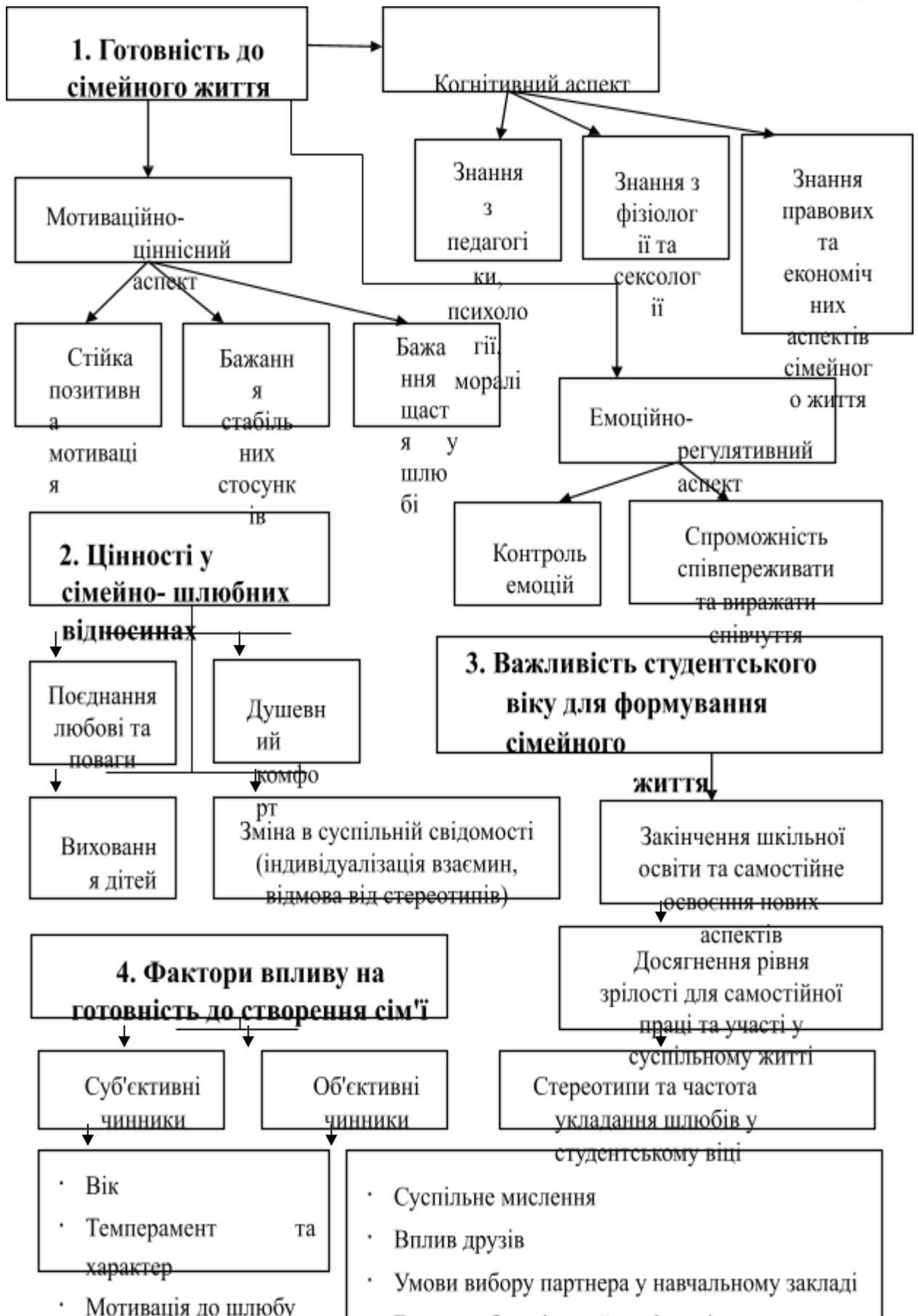

Рис. 1.2. Формування готовності юнаків до сімейного життя

Чинники та психологічні закономірності, що визначають формування психологічної готовності юнаків до шлюбу та сімейного життя, є інтеграцією впливу внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх чинників належать самоідентифікація та самосприйняття, які сприяють усвідомленню індивідуальних цінностей і ставлень до шлюбу та сімейних стосунків [55, с. 262].

Отже, психологічні характеристики молодих людей, такі як мотивація, відповідальність та усвідомлення сімейних ролей, відіграють важливу роль у формуванні цієї готовності. Зовнішні фактори включають вплив навколишнього середовища, освіти та інформації, а також соціально-психологічні чинники. Отримання знань та усвідомлення стереотипів, прогнозування сімейного життя через призму оточення, вплив батьків та суспільства також формують погляди юнаків на шлюб та сімейне життя. Ці фактори у взаємодії формують психологічну готовність молодих осіб до сімейних стосунків та шлюбу, визначають їхні установки, цінності та готовність до створення відповідальних стосунків.

1.3. Гендерний аспект у формуванні готовності до шлюбу в юнацькому віці

Вивчення гендерних чинників у контексті готовності молоді до шлюбу та сімейного життя вперше відкриває широкі можливості для розуміння впливу соціо-культурних чинників на формування сімейних цінностей та уявлень про сімейні ролі. Гендерна ідентичність та соціальні ролі, які приписуються чоловікам і жінкам, стають важливими детермінантами готовності до сімейного життя. Розуміння цих питань може пролити світло на складну динаміку взаємодій між чоловіками і жінками та вплинути на розвиток більш прогресивних і демократичних моделей сімейних відносин [32, с. 35].

Статева соціалізація - це процес, у ході якого люди внутрішньо усвідомлюють гендерні ролі, очікування та норми, що приписуються їхній статі в суспільстві. Цей процес починається в дитинстві і відбувається через взаємодію з різними соціалізуючими суб'єктами, такими як сім'я, школа,

релігійні інституції та засоби масової інформації [65, с. 20]. У контексті підготовки до сімейного життя гендерна соціалізація визначає ролі та очікування, які чоловіки та жінки повинні відігравати в сім'ї та суспільстві. Наприклад, від чоловіків, як правило, очікують, що вони будуть головним годувальником сім'ї, прийматимуть важливі рішення та захищатимуть родину [15, с. 73].

З іншого боку, жінкам часто відводиться роль домогосподарки або матері, і на них покладається відповідальність за догляд за дітьми та виконання домашніх обов'язків. Ці гендерні стереотипи та ролі можуть впливати на сприйняття молодими людьми власних можливостей та обмежень у створенні сім'ї та управлінні нею. Наприклад, чоловіки можуть відчувати себе пригніченими, якщо вони не відповідають очікуванням суспільства щодо своєї ролі в сім'ї, тоді як жінки можуть стикатися з перешкодами в досягненні своїх професійних та особистих цілей через традиційні стереотипи [48, с. 119].

Таким чином, гендерна соціалізація впливає на сприйняття молодими людьми сімейних ролей і стосунків, що може мати значний вплив на їхню готовність до шлюбу та сімейного життя. Сексуальні очікування в суспільстві визначаються соціо-культурними нормами, які приписують чоловікам і жінкам певні ролі та функції. Ці очікування можуть мати значний вплив на сприйняття молодими людьми своєї ролі в сімейному житті та їхню готовність до створення сім'ї [1, с. 10].

У багатьох культурах очікується, що чоловіки будуть годувальниками сім'ї. Це призводить до значного тиску на чоловіків, які повинні мати стабільний і достатній дохід для забезпечення потреб сім'ї. Це чинить значний тиск на чоловіків, які повинні заробляти стабільний і достатній дохід, щоб задовольнити потреби сім'ї. Відчуття відповідальності за матеріальний добробут сім'ї може впливати на їхнє духовне благополуччя і бажання одружуватися. Соціальні норми можуть нав'язувати жінкам роль матері та основної опікунки. Це може чинити тиск на жінок, змушуючи їх брати на себе роль матері, навіть якщо вони ще не готові або не бажають мати дітей. Балансування між кар'єрою та сімейним життям може бути складним для жінок,

які відчують тиск не лише через прагнення досягти успіху в кар'єрі, а й через бажання бути зірковою матір'ю [51, с. 46].

Таким чином, гендерні очікування можуть створювати труднощі для молодих людей у підготовці до сімейного життя. Вони можуть відчувати тиск щодо прийняття своїх майбутніх ролей та обов'язків у сімейному житті, що може впливати на їхні рішення та психологічний стан. Розподіл домашніх обов'язків - традиційно жінки частіше беруть на себе домашні обов'язки, такі як прибирання, приготування їжі, догляд за дітьми та сімейні обов'язки. Чоловіки, з іншого боку, можуть бути більш відповідальними за фінансову підтримку сім'ї та виконання традиційно «чоловічої» роботи, такої як ремонт будинку та обслуговування автомобіля. Домашні обов'язки - включають такі завдання, як ведення домашнього господарства, здійснення покупок і управління домашніми фінансами. Чоловіки традиційно вважаються «основними» розпорядниками домашніх фінансів, тоді як жінки можуть бути більш активними в управлінні домашніми справами та організації сімейного життя [6, с. 64].

Догляд за дітьми також може мати гендерний вимір. Жінки частіше водять дітей до лікаря, до школи та на різні позашкільні заходи, а також виступають у ролі «головних опікунів». Це може впливати на рівень прихильності та залученості батьків до виховання дітей та формування сімейних стосунків. Розподіл ролей у сім'ї також може бути нерівномірним, оскільки кожен з партнерів має різні ролі та вимоги. Наприклад, жінки, які працюють поза домом, можуть відчувати більший стрес через необхідність балансувати між сімейними та професійними обов'язками [9, с. 7].

Загалом, нерівномірний розподіл сімейних обов'язків може впливати на задоволеність і готовність до сімейного життя. Розуміння цього аспекту дозволяє глибше проаналізувати динаміку сімейних стосунків та дослідити шляхи покращення рівності та підтримки в сім'ї. Гендерний вимір формування готовності юнаків до шлюбу та сімейного життя є складним і багатогранним питанням, яке потребує уваги та подальших досліджень з боку науковців і практиків [14, с. 24].

Поділ людей на чоловіків і жінок є центральним інструментом для визнання відмінностей у людській психіці та поведінці. Багато хто вважає, що ці відмінності пов'язані з анатомічними, генетичними та фізіологічними особливостями жіночого та чоловічого організмів.

Сьогодні існують різні ступені сексуальної організації людини:

- генетична стать (визначений набір генів);
- гонадна стать (залози внутрішньої секреції);
- морфологічна стать (зовнішні і внутрішні статеві органи);
- церебральна стать (диференціація мозку під впливом тестостерону).

Оцінки біологічної активності часто не пов'язані з поведінкою в соціально-психологічному сенсі. Це піднімає питання про те, які характеристики насправді задіяні, коли поведінка вважається «справді» маскулінною або фемінінною. Поєднання статевих і гендерних характеристик призводить до того, що з маскулінністю і фемінінністю асоціюються як психофізіологічні, так і соціокультурні аспекти [67, с. 189].

Існує три групи гендерних стереотипів.

Перша група - стереотипи маскулінності та фемінінності. Чоловікам і жінкам приписуються певні соціально-психологічні якості, риси особистості та норми поведінки. «Чоловіче» (маскулінне) або ті, хто з ним ототожнюється, вважається позитивним, первинним, домінуючим, раціональним, духовним, культурним, активним і творчим; «жіноче» (фемініне) - негативним, вторинним, чуттєвим, плотським, гріховним, природним, пасивним і репродуктивним [19].

Друга група гендерних стереотипів пов'язана з визначенням домашніх та професійних ролей відповідно до статі. Головною роллю для жінок вважається сімейна, а для чоловіків - професійна, відповідно, оцінка успішності людини пов'язується з виконанням цієї ролі. Питання сімейних ролей чоловіків також є дуже важливим. Чоловіки майже нічого не роблять у сімейних відносинах, тобто чоловіки не залучені до сімейних справ і процесів прийняття рішень. Чоловіки недорозвинені: вони не хочуть ні за що відповідати, не цікавляться сімейними стосунками і не хочуть ділити сімейні обов'язки з дружинами [19].

Третя група гендерних стереотипів стосується гендерних відмінностей у змісті роботи; Т. Перссон і Ф. Бейлз на виконання закріплених за ними ролей можуть взаємодіяти по-різному» [24, с. 85].

Гендер - одна з базових характеристик особистості, що означає психологічний та соціальний розвиток індивіда. Багатокомпонентна структура гендеру визначається чотирма групами характеристик: біологічна стать, гендерні стереотипи, гендерні норми та гендерна ідентичність [75, с. 119].

Гендерна ідентичність - це аспект самосвідомості, який відтворює переживання людиною себе як індивіда певної статі. Гендерна ідентичність є однією з ключових характеристик особистості і формується в результаті психологічної інтерналізації маскулінних або фемінних рис у процесі соціалізації та у взаємодії між собою та іншими. Гендерна ідентичність є продуктом соціального конструювання. Гендерна ідентичність формується з моменту народження дитини, коли її стать у паспорті (цивільному та акушерському) визначається на основі зовнішньої будови статевих органів.

Так починається процес гендерної соціалізації, в ході якого молодих людей систематично змушують відповідати уявленням про «чоловіче» і «жіноче», прийнятним в даному суспільстві [28, с. 48].

Поняття «ідентичність» - одне з відносно нових і в той же час легко зрозумілих понять в психології особистості, яке набуло популярності завдяки роботам Еріка Еріксона. У вітчизняній психології існують два умовно схожі терміни: сексуальна ідентичність та гендерна ідентичність. Однак обидва терміни вкладають різне розуміння цього явища. Термін «гендерна ідентичність» використовують ті, хто розглядає «гендерне творення» як елемент культури і визначає «чоловіка» та «жінку» як соціальні конструкти. Жіноча ідентичність визначається через типізацію себе як представниці соціальної групи жінок. Жіноча ідентичність передбачає відтворення гендерних ролей, темпераментів і самопрезентацій [38, с. 75].

Чоловіча ідентичність визначається через типізацію себе як представника чоловічої соціальної групи, відтворення гендерних ролей, темпераментів і самопрезентацій.

Маскулінність і фемінність - це нормативні уявлення про характерні фізичні, психічні та поведінкові риси як чоловіків, так і жінок. І. С. Кон пропонує три різні інтерпретації поняття «маскулінність»:

- маскулінність як описова категорія: мається на увазі сукупність поведінкових і ментальних характеристик, рис і якостей, які об'єктивно існують у всіх чоловіків на протипагу жінкам;
- маскулінність як сукупність соціальних уявлень, установок і переконань про те, що таке чоловіки і які якості їм приписуються;
- маскулінність як прескриптивна категорія - це не середньо-статистичний чоловік, а ідеальний «існуючий» чоловік; це набір правил, які враховують нормативні стандарти «маскулінності» [44, с. 142].

Три визначення поняття «фемінність» можна виокремити за їхньою схожістю. Гендерні стереотипи - стандартизовані уявлення про моделі поведінки та риси особистості, що відповідають поняттям «чоловіче» та «жіноче».

Гендерні установки - суб'єктивна готовність до гендерно-специфічних форм і моделей поведінки, прагнення виконувати ролі, яких очікують від осіб певної статі.

Висновок до першого розділу

Отже, «готовність до сім'ї» означає загальну готовність людини до стабільних і здорових сімейних стосунків. Це включає емоційну, психологічну, соціальну та практичну готовність взаємодіяти з партнерами та спільно вирішувати різні сімейні проблеми. Готовність до сімейного життя означає розуміння власних цінностей, прагнення до стабільних і взаємо-підтримуючих стосунків, готовність до компромісів і вирішення конфліктів. Це поняття важливе для кожного, хто хоче побудувати щасливу і стабільну сім'ю. Підготовка до сімейного життя - це складний процес, що включає в себе емоційну та психологічну стійкість, а також соціальні та економічні аспекти. Емоційно стабільні та впевнені в собі молоді люди з більшою ймовірністю впораються з викликами, пов'язаними зі створенням та утриманням сім'ї.

Дослідження психологічної готовності молоді до сімейного життя розкривають важливі аспекти взаємодії різних внутрішніх і зовнішніх чинників. У юнацькі роки фактори готовності до сімейного життя розглядаються у взаємозв'язку з внутрішніми чинниками, такими як самоідентифікація та соціальний тиск, а також із зовнішніми впливами, зокрема освітніми факторами.

Психологічна готовність формується під впливом взаємодії різних аспектів: мотивація, знання та управління емоціями визначають готовність до глибоких цінностей та відповідальних стосунків. У сімейних стосунках важливим є особистісний розвиток у контексті поєднання любові та поваги, індивідуалізації та відмови від стереотипів. Психологічну готовність до сімейного життя в юнацькі роки можна розглядати як результат взаємодії внутрішніх психічних процесів і зовнішніх впливів сучасного суспільства. Вона визначається не лише сильною мотивацією та наявністю необхідних знань, а й умінням контролювати емоції та рефлексивно керувати поведінкою у стосунках.

Таким чином, психологічна готовність молоді до сімейного життя визначається глибинними цінностями, особистісним розвитком та готовністю до взаємодії у відповідальних стосунках, і це є важливою складовою соціально-психологічного розвитку юнака.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГОТОВНОСТІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

2.1. Опис та характеристика методів дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці

Для проведення досліджень психологічної готовності осіб юнацького віку до створення сім'ї, досягнення цілей та виконання завдань було використано низку емпіричних аналітичних методів. Ці методи можна умовно поділити на дві категорії: загально-наукові методи та емпіричні методи. Загально-науковий метод передбачає теоретичний аналіз наукових джерел та літератури з досліджуваної проблеми, а також синтез, порівняння та узагальнення отриманих даних. Емпіричні методи включають кількісний та якісний аналіз анкет (опитувальників), тестів та результатів дослідження. Зокрема, кількісний аналіз здійснювався із застосуванням методів статистичної обробки даних.

Для проведення діагностики впливу гендеру на готовність до сімейного життя в осіб юнацького віку нами використано наступні методики:

- Власна анкета.
- Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда.
- Методика «Рольові домагання й очікування в шлюбі» А. Н. Волкової.
- Методика вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича.
- Методика дослідження сімейних установок А. Н. Сізанова.
- Методику «Маскулінність-фемінність» С. Бем.

Охарактеризуємо дані методики.

1. Власна анкета (Додаток А). Анкета містить 18 запитань. Перед початком основної частини анкети респондентів просять заповнити свої паспорти, вказавши в них особисту інформацію, таку як стать і вік. Основна мета анкети - з'ясувати, чи перебувають респонденти у романтичних стосунках, а також дослідити їхні погляди на шлюб та сімейне життя. Зокрема, з'ясувати

їхнє ставлення до можливості вступу в шлюб, ставлення до створення сім'ї, значення шлюбу для них та їхні погляди на відповідний вік для вступу в шлюб. Крім того, розглядаються уявлення про роль глави сім'ї та особи, відповідальної за фінансове забезпечення, ставлення до дошлюбних сексуальних стосунків, необхідність і місце спеціальної підготовки до шлюбу, а також основні мотиви вступу в шлюб.

2. Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда (Додаток Б). До анкети входить тестова картка І. Ф. Юнда для визначення готовності молодих людей до шлюбу. Оцінка готовності до шлюбу спрямована на створення стабільних шлюбів та покращення стосунків між молодими людьми у шлюбі та сімейному житті. Методика використовується для створення індивідуальних програм оздоровлення молодих сімей та підвищення готовності молодих людей до шлюбу. Важливою передумовою гармонійного та щасливого шлюбу є готовність до сімейного життя. Запропонована методика дозволяє спрогнозувати сімейне благополуччя у стосунках між подружжям та оцінити готовність до сімейного життя. У тесті представлено десять ситуацій, в яких чоловік і жінка обирають один з трьох варіантів і отримують оцінку («П» - правильно, «М» - можливо, «Н» - неправильно). Результати підраховуються в балах для кожного варіанту поведінки відповідно до рейтингової шкали. Методика має три шкали: 60-41 бал свідчить про достатню готовність до сімейного життя, 40-21 бал - про задовільну готовність, а менше 21 бала - про недостатню готовність.

3. Методика А. Н. Волкової «Рольові домагання й очікування в шлюбі» (Додаток В). Методика РОД (родинно-орієнтована діагностика) - це комплексний підхід до аналізу сприйняття подружжям своїх стосунків. Він фокусується на важливості сексуальних стосунків, домашньої роботи, батьківських обов'язків, професійних інтересів, моральної та емоційної підтримки для визначення рівня особистісної інтеграції між чоловіком і дружиною. Крім того, методика враховує аспекти зовнішньої привабливості подружжя. Всі ці параметри визначають основні функції сім'ї та складають Шкала сімейних цінностей (ШСЦ). Іншим аспектом дослідження є бажаний

розподіл ролей між чоловіком і дружиною у виконанні сімейних обов'язків, представлений Шкала рольових очікувань і домагань.

Інтерпретування:

Важливість сексуальних стосунків у шлюбі визначається кількістю балів від 7 до 9. Високі бали свідчать про те, що подружжя сприймає сексуальну сумісність як важливий аспект подружнього благополуччя; бали нижче 3 вказують на те, що важливість сексуальних стосунків у шлюбі недооцінюється.

Орієнтація подружжя на особисту ідентичність була оцінена менше ніж у три бали, що свідчить про низьку обізнаність щодо спільних інтересів, потреб, дозвілля та ціннісних орієнтацій у шлюбі.

Оцінка ставлення чоловіка або дружини до виконання домашніх обов'язків у домогосподарстві визначається «Рольовими очікуваннями» та «Рольовими домаганнями». Вищі бали свідчать про вищі вимоги до чоловіка/дружини у вирішенні побутових проблем та активнішу участь в організації домогосподарства, що, в свою чергу, визначає загальну оцінку важливості організації домогосподарства в сім'ї.

Ставлення до батьківства визначається «рольовими очікуваннями» та «рольовими домаганнями». Високі показники свідчать про активну батьківську позицію по відношенню до партнера та власну батьківську відповідальність, що визначає загальну оцінку важливості батьківської функції для чоловіка або дружини.

Ставлення чоловіка (дружини) до важливості зовнішньої соціальної активності, такої як професійна та громадська діяльність, визначається переконанням чоловіка (дружини) в тому, що ці аспекти є важливими для стабільності шлюбно-сімейних відносин. Поняття «рольові очікування» вказує на ступінь орієнтації подружжя на важливі професійні завдання, які очікуються від шлюбних партнерів у соціальному контексті, і, відповідно, на активну участь у суспільному житті. Поняття «рольові домагання» описує виразність власних професійних потреб і пов'язаних з ними домагань подружжя в цьому контексті. Загальна оцінка шкали позасімейних інтересів чоловіка (дружини)

визначається з урахуванням їх впливу на процес міжособистісної взаємодії подружжя та ролі у формуванні їхніх спільних цінностей.

Орієнтація чоловіка (дружини) на важливість психотерапевтичних функцій у шлюбі визначається з урахуванням субшкал та «рольових очікувань». Ці очікування вказують на те, наскільки чоловік (дружина) зацікавлений у тому, щоб дружина брала на себе роль емоційного лідера в сім'ї, покращувала психологічний клімат, створювала «психотерапевтичну атмосферу», надавала моральну та емоційну підтримку. Термін «розподіл ролей» вказує на те, що чоловік (дружина) готовий виступати в ролі «сімейного психотерапевта». Важливість моральної та емоційної підтримки між подружжям для сім'ї та орієнтація на шлюб як середовище, що сприяє психологічному розкріпаченню та стабільності, визначається сумарним балом за шкалою.

Важливість зовнішнього вигляду чоловіка (дружини) та його (її) ставлення до відповідності стандартам моди визначається рівнем «рольових очікувань» за субшкалою «Рольові очікування». Ці очікування відображають бажання чоловіка (дружини) мати привабливу дружину. «Рольові очікування» характеризують ставлення до власної привабливості та бажання одягатися стильно і модно. Сумарний бал за цією шкалою є показником орієнтації дружини на сучасні стандарти зовнішності.

4. Методика вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича (Додаток Г).

Система ціннісних орієнтацій визначає зміст спрямованості особистості, складає основу її ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей і до самої себе, становить сутність її світосприйняття і мотивації життєдіяльності, є основою її концепції життя. Структура методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича розрахована на пряме ранжування списку цінностей. Автори зазначають, що існують дві категорії цінностей: кінцеві цінності - переконання в тому, що певні кінцеві цілі існування даної людини варті того, щоб до них прагнути; інструментальні цінності - переконання в тому, що певний спосіб дій або особисті якості є вигідними в будь-якій конкретній ситуації. Цей поділ відповідає традиційному розрізненню цінностей-цілей і цінностей-засобів.

Кожній цінності присвоюється порядковий номер у списках, а картки організовані відповідно до їхньої важливості. Картки забезпечують більш надійні результати. Спочатку пропонується кінцевий список цінностей, а потім інструментальні цінності.

5. Методика дослідження сімейних установок А. Н. Сізанова: метою дослідження є вивчення базових установок майбутнього подружжя у сфері сімейних стосунків та визначення їх соціально-моральної, мотиваційної, психологічної, освітньої та сексуальної готовності до шлюбу.

6. Методика «Маскулінність-фемінність» С. Бем (Додаток Д). Цей метод був запропонований Сандрою Бем (1974) для діагностики психологічної статі та визначення ступеня андрогінності, маскулінності та фемінності людини. Опитувальник містить 60 тверджень (атрибутів), на кожне з яких потрібно відповісти «так» або «ні», щоб оцінити наявність або відсутність зазначених атрибутів.

Вибірка емпіричного дослідження складається з 50 осіб у віці 21-23 років, 25 хлопців та 25 дівчат. Усі досліджувані є студентами Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

2.2. Результати дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці за гендерною ознакою

Під час виконання роботи було поставлено одне з головних цільових завдань. Це було проведення емпіричного дослідження з метою вивчення впливу гендерного аспекту на психологічну готовність молоді до шлюбу та сімейного життя. В рамках цього емпіричного дослідження було зібрано та проаналізовано дані для визначення того, наскільки молодь готова взяти на себе сімейні зобов'язання. Систематизувавши результати емпіричного дослідження та представивши їх у певному порядку, ми виділили основні висновки та взаємозв'язки, що випливають з дослідження щодо психологічної готовності молодих людей до сімейного життя. Це розширить наші знання про чинники, що впливають на готовність молоді до сімейних стосунків, та надасть

науково-обґрунтовані висновки для подальших досліджень у галузі психології сім'ї.

Представимо результати опитування згідно розробленої анкети.

Проаналізувавши результати опитування, було зроблено наступні висновки:

Питання «Що для Вас означає шлюб?» показує, що більшість респондентів як чоловіків, так і жінок визначають шлюб як серйозну відповідальність (50%), а 27% респондентів розглядають шлюб як початок дорослого життя, тоді як 23% респондентів ще не розглядали питання шлюбу у своєму житті. Ці результати свідчать про те, що більшість молодих людей розглядають шлюб як майбутню перспективу і підходять до цього питання з почуттям відповідальності (рис. 2.1).

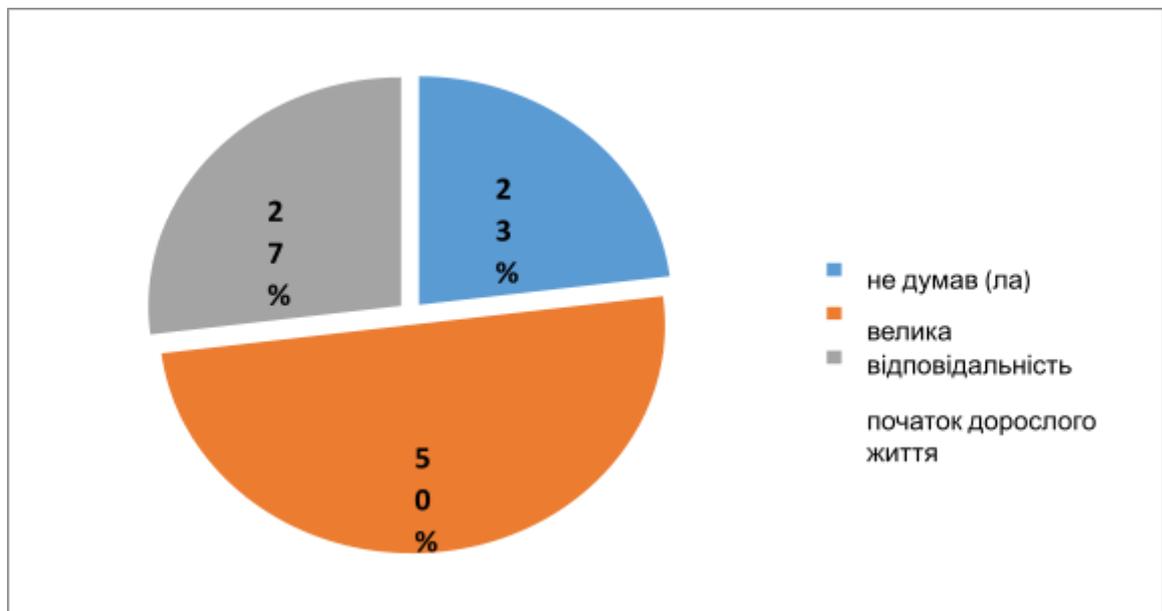

Рис. 2.1. Поділ відповідей про шлюб у респондентів

Наступне питання стосувалося того, чи є у молодих людей партнер або партнерка. Отримані дані показали, що 60% респондентів перебувають у стосунках, а 40% не мають партнера (рис. 2.2.).

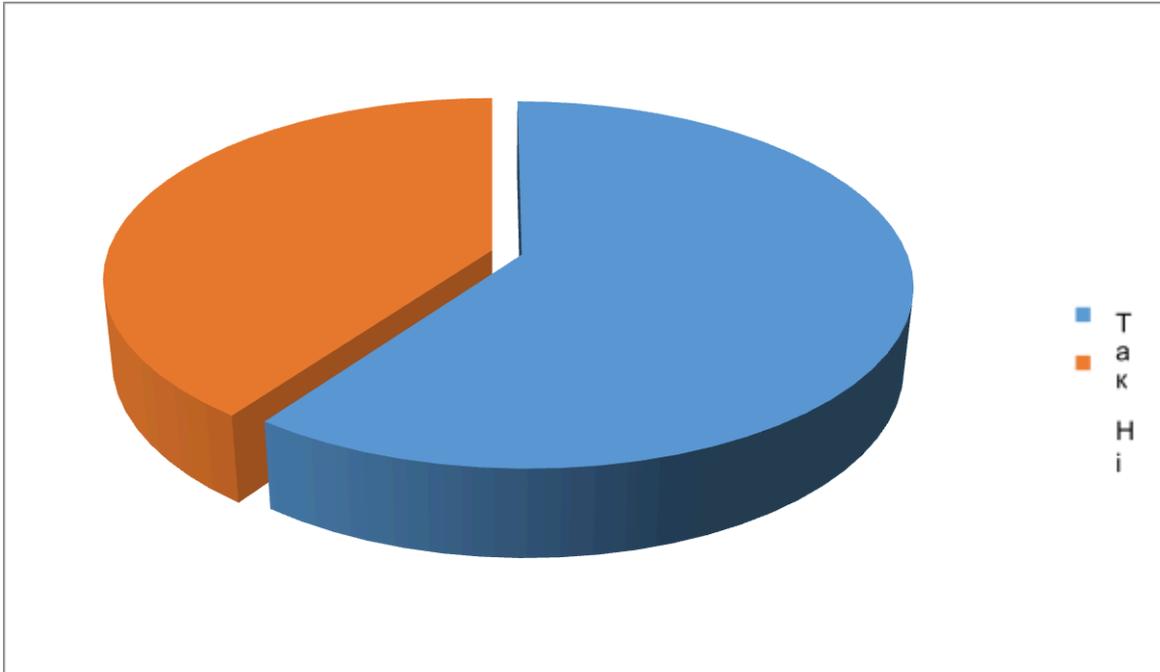

Рис. 2.2. Розподіл результатів: чи мають опитувані партнера

Питання щодо обговорення теми шлюбу - менше половини респондентів (43%) активно обговорюють тему шлюбу між своїми партнерами, але при цьому не розглядають можливість шлюбу. Решта респондентів, 57%, не обговорюють тему шлюбу (рис. 2.3).

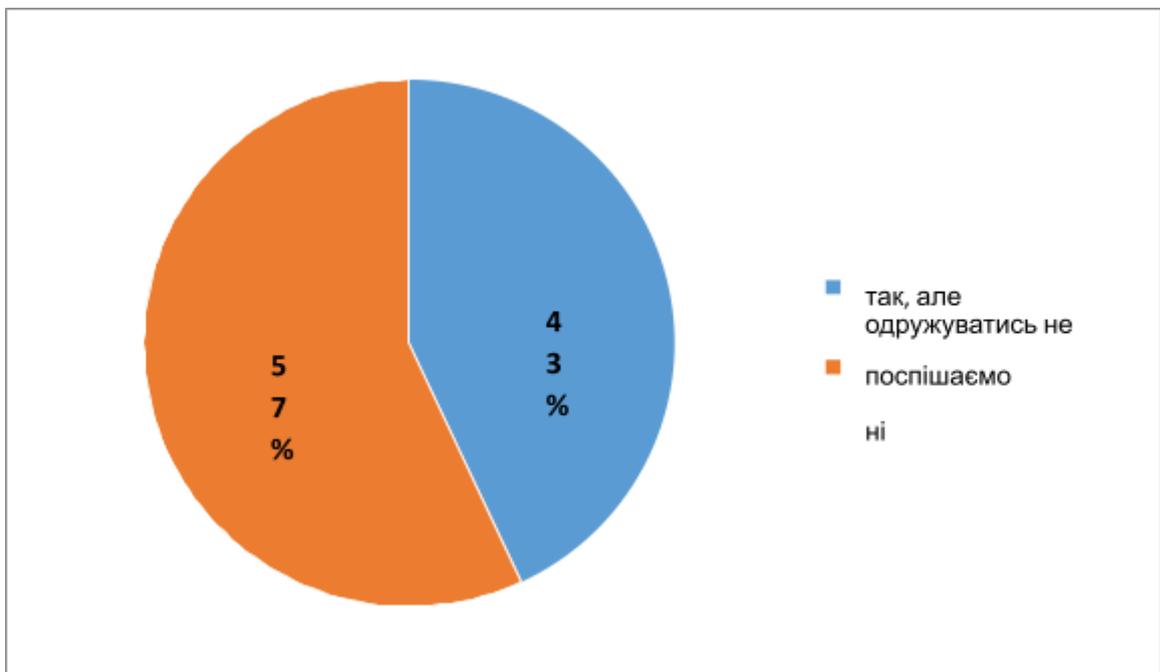

Рис. 2.3. Розподіл результатів: «Чи обговорює молодь тему одруження зі своїм партнером?»

У наступному питанні важливо було визначити вік вступу до шлюбу з точки зору респондентів. Згідно з отриманими даними, 10% респондентів вважають найкращим віком для одруження вік від 18 до 20 років, 40% - від 21 до 23 років, 37% - від 24 до 26 років і 13% - від 27 до 30 років. Ці результати показують, що більшість респондентів вважають вік від 21 до 23 років правильним для вступу в шлюб (рис. 2.4).

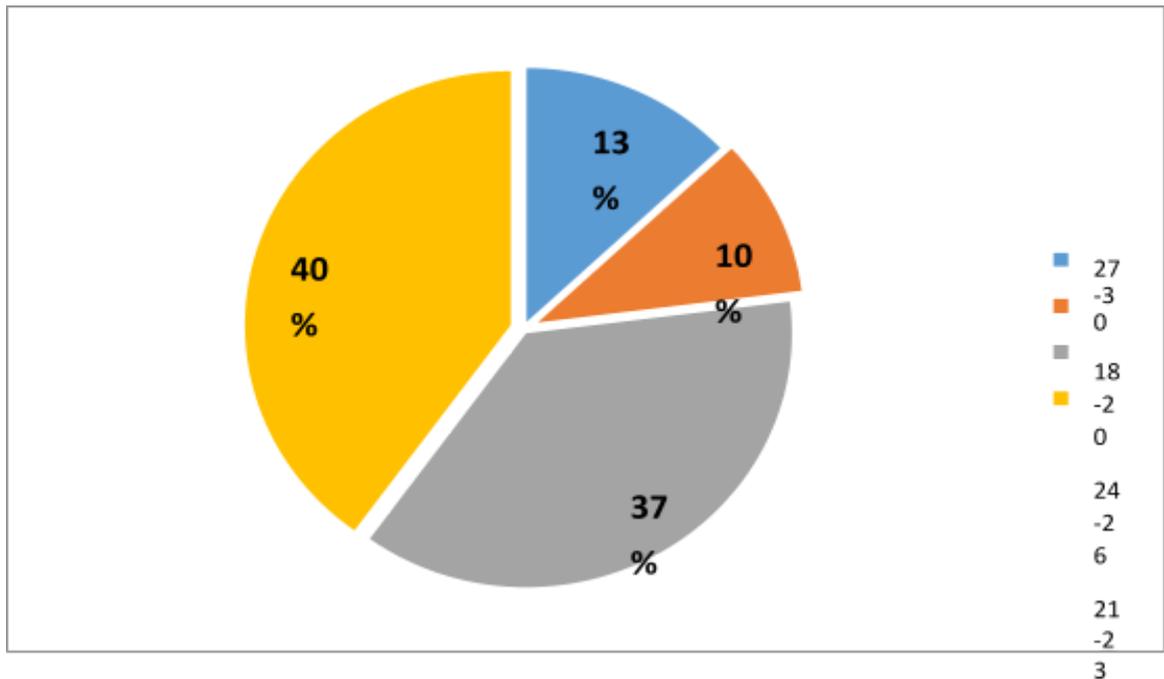

Рис. 2.4. Розподіл результатів: найкращий вік для одруження

Рис. 2.5. Відповідь на питання, про розподіл ролей у сім'ї

Щодо поглядів на розподіл ролей у сім'ї та на те, хто має бути лідером відповіді склались наступним чином: варто зазначити, що жоден з респондентів, керуючись стереотипами, не сказав, що лідером має бути жінка. Згідно з даними, більшість респондентів (57%) вважають, що розподіл ролей у сім'ї не повинен бути чітко визначеним, тоді як 43% відповіли, що центральною фігурою має бути чоловік.

Розглядаючи ситуацію щодо батьківських обов'язків, важливо відзначити, що погляди респондентів з магістерським ступенем відрізняються від усталеного стереотипу про те, що жінки відіграють важливу роль у цьому питанні. Результати опитування показують, що лише 3% респондентів

вважають, що доглядом за дитиною повинні займатися лише чоловіки, 15% - що це суто жіноча робота, тоді як понад 80% опитаних вважають, що доглядом за дитиною повинні займатися обоє батьків (рис. 2.6). Таку тенденцію можна пояснити тим, що молоді люди схильні до рівного розподілу ролей у сімейних стосунках, і виховання дітей не є винятком.

Отримані результати свідчать про сучасний підхід до сімейних стосунків і виховання дітей та підкреслюють важливість спільної участі батьків у цьому важливому процесі. Це відображає загальну тенденцію в суспільстві до рівності та співпраці в сімейному середовищі і має бути враховано при формуванні політики та програм підтримки і розвитку сучасної сім'ї.

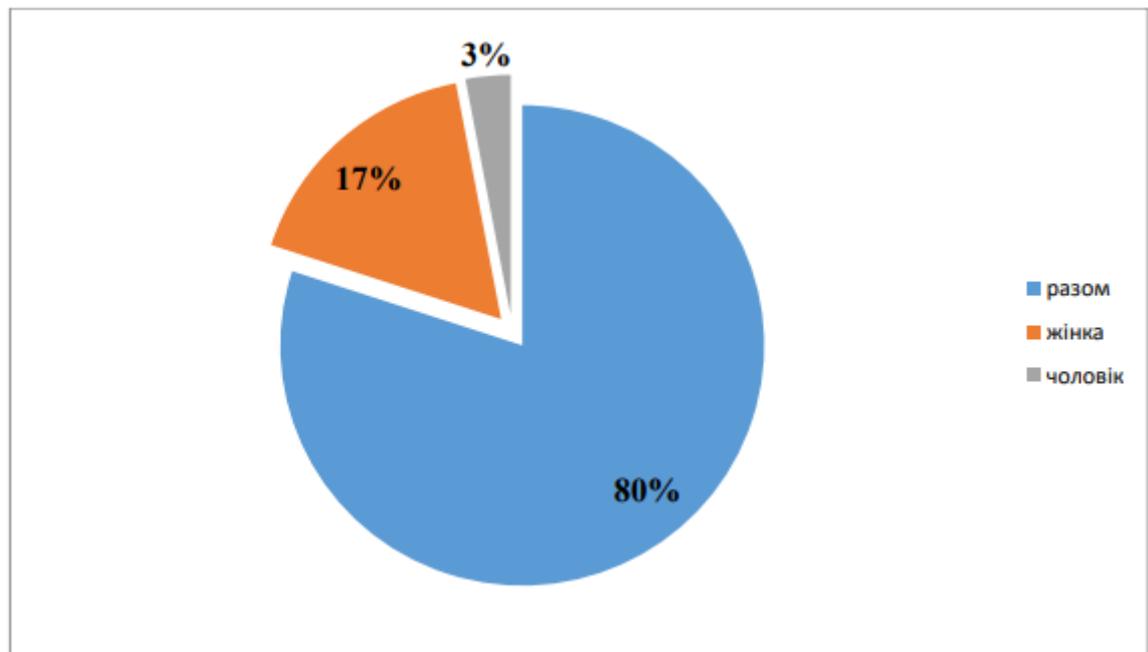

Рис. 2.6. Розподіл результатів: хто повинен займатися вихованням дітей у сім'ї

Питання щодо дошлюбних сексуальних відносин: половина респондентів (50%) позитивно ставляться до дошлюбних інтимних стосунків і вважають, що це не є негативним явищем. З іншого боку, 8% вважають його негативним, а 43% ставляться до дошлюбних статевих стосунків нейтрально (рис. 2.7.). Отримані дані свідчать про різноманітність поглядів студентської молоді на цей аспект міжособистісних стосунків. Це може свідчити про еволюцію та розвиток суспільних уявлень про гендерні відносини та роль приватного життя в

сучасному суспільстві. Враховуючи таку неоднорідність поглядів, важливо забезпечити розуміння та толерантність до різних підходів до інтимних стосунків, щоб підготувати молоде покоління до формування власного сімейного життя.

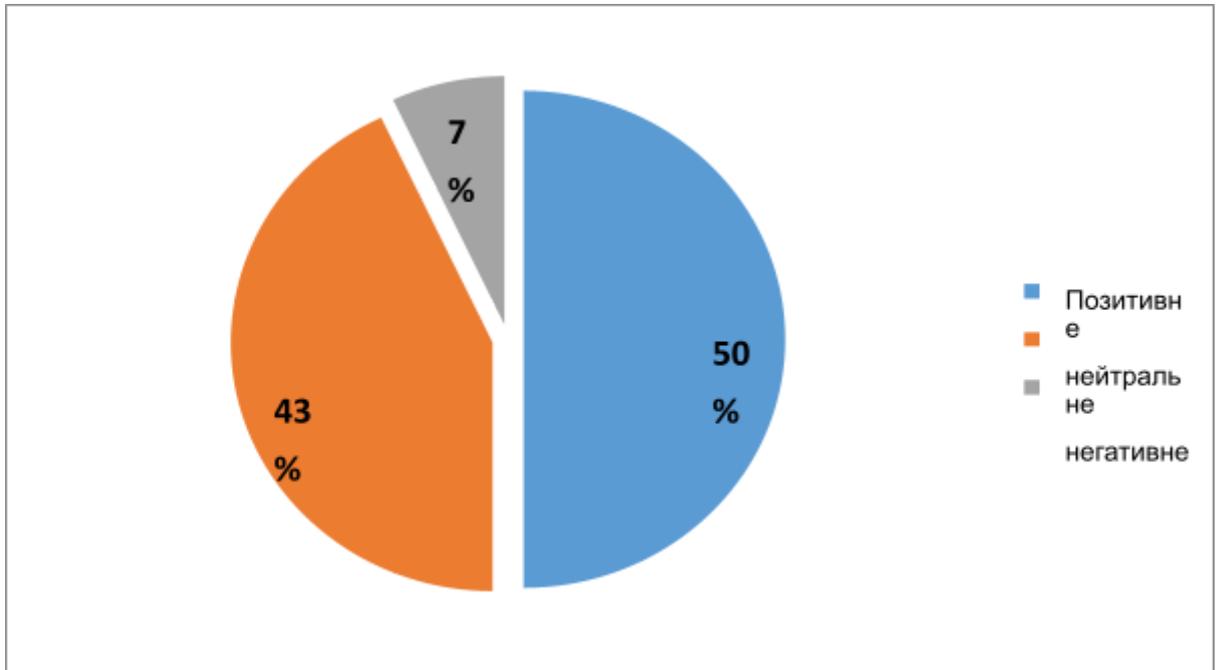

Рис. 2.7. Розподіл результатів ставлення студентів до дошлюбних сексуальних стосунків

Основною метою дослідження було вивчення поглядів респондентів на доцільність спеціальної підготовки до сімейного життя для молоді. Результати аналізу показують, що 73% респондентів, 47% жінок і 26% чоловіків, позитивно ставляться до концепції підготовки до сімейного життя. З іншого боку, 27% респондентів вважають, що така підготовка не є необхідною, таку думку висловили 3% жінок і 24% чоловіків. Детальний аналіз показує, що жінки виявляють більшу зацікавленість і більш позитивне ставлення до необхідності підготовки до сімейного життя, ніж чоловіки. Це може свідчити про важливість врахування гендерних відмінностей при розробці конкретних освітніх програм і стратегій для молоді в частині розвитку навичок підготовки до сімейного життя. Результати цього дослідження є основою для розробки ефективних програм, спрямованих на покращення сімейних стосунків та допомогу молодим людям в адаптації до сімейного життя.

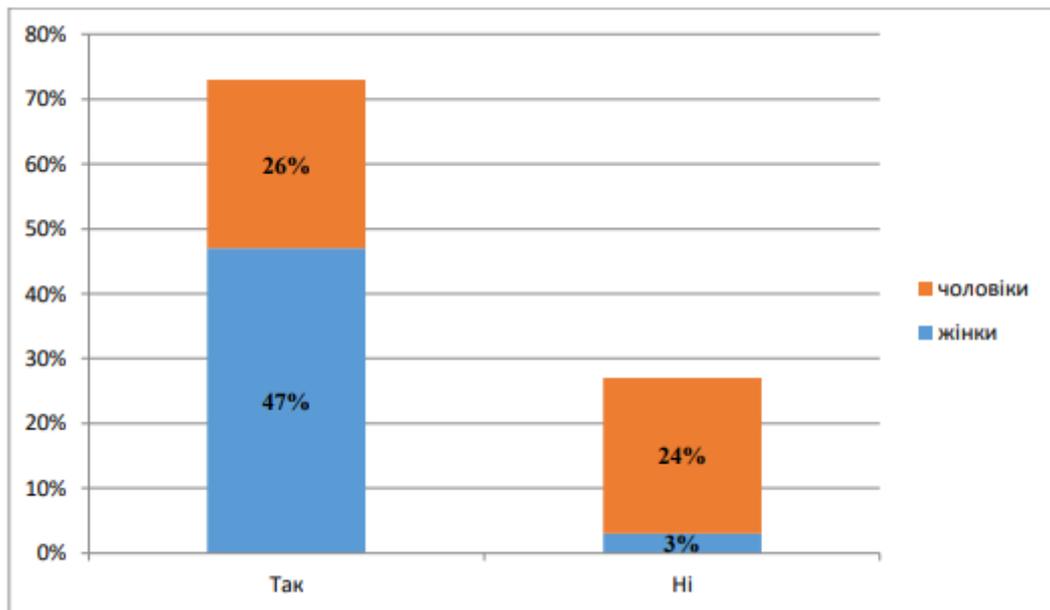

Рис. 2.8. Розподіл результатів думок респондентів чи потрібна підготовка молоді до сімейного життя

Дані щодо питання про те, який метод буде найбільш оптимальним для того, щоб підготуватися до подружнього життя, виявили широкий спектр думок серед учасників. Узагальнюючи отримані дані, відповіді розподілилися наступним чином: 30% респондентів вважають ефективними спеціальні заняття та лекції в середніх та вищих навчальних закладах; ще 30% - консультації з питань шлюбу та сім'ї; 17% - індивідуальні заняття в органах реєстрації актів цивільного стану; ще 17% опитаних відповіли, що для підготовки можна скористатися спеціальною літературою, а 6% - що ефективним методом є теле- та радіопередачі (рис. 2.9). Такий розподіл свідчить про різноманітність підходів та уподобань респондентів щодо методів підготовки до шлюбу. Ці відмінності важливо враховувати при розробці програм і стратегій, спрямованих на підвищення ефективності підготовки молоді до сімейного життя.

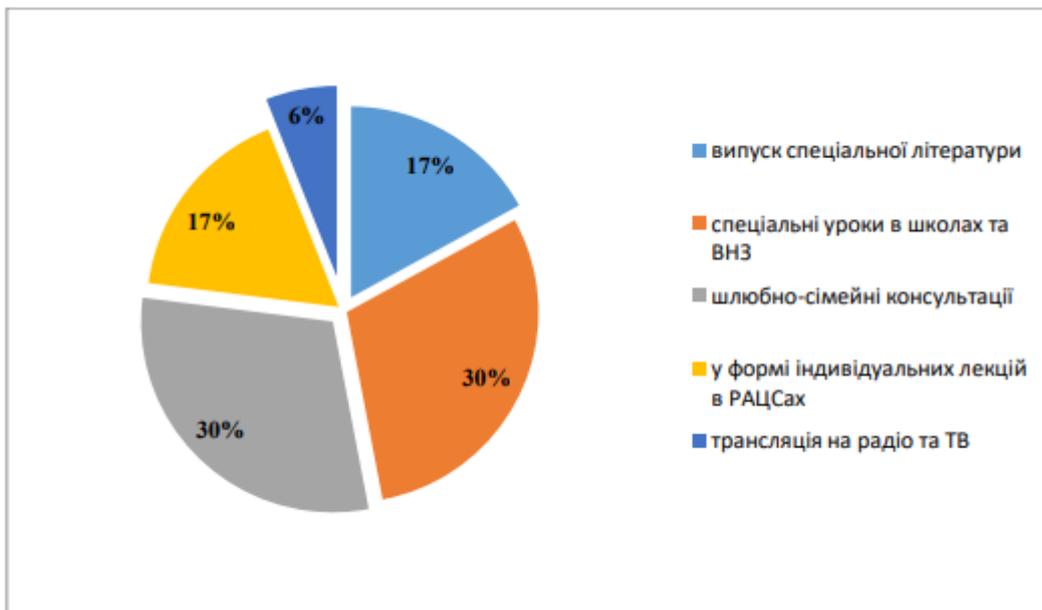

Рис. 2.9. Розподіл результатів: як молодь має бути підготовлена до сімейного життя

На запитання про основні мотиви вступу до шлюбу відповіді молодих людей розподілилися наступним чином: 47% відповіли «кохання», 20% - «узаконення своїх стосунків», 10% - «уникнення самотності» і 23% - «спільні інтереси та ідеї» (рис. 2.10).

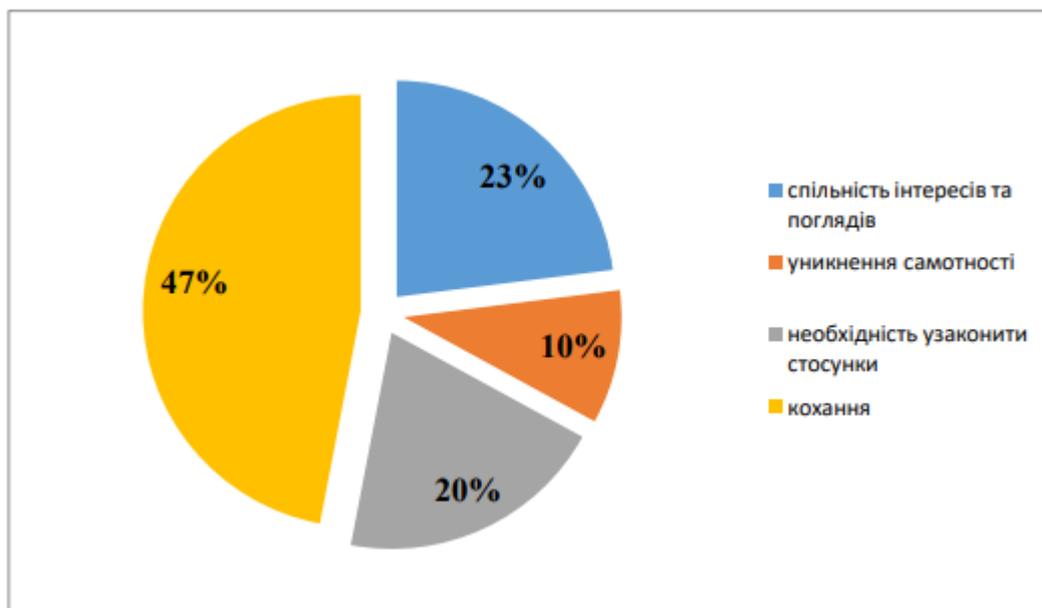

Рис. 2.10. Розподіл результатів: які основні мотиви вступу до шлюбу

Опитані висловили різні погляди на цінність шлюбу. За їхніми словами, 44% визначили любов як головну цінність, 13% підкреслили можливість виховувати дітей і 13% визнали важливість відчуття того, що вони комусь потрібні. Крім того, 7% сказали, що важлива матеріальна стабільність, а 23% сказали, що важлива як матеріальна, так і емоційна стабільність (рис. 2.11).

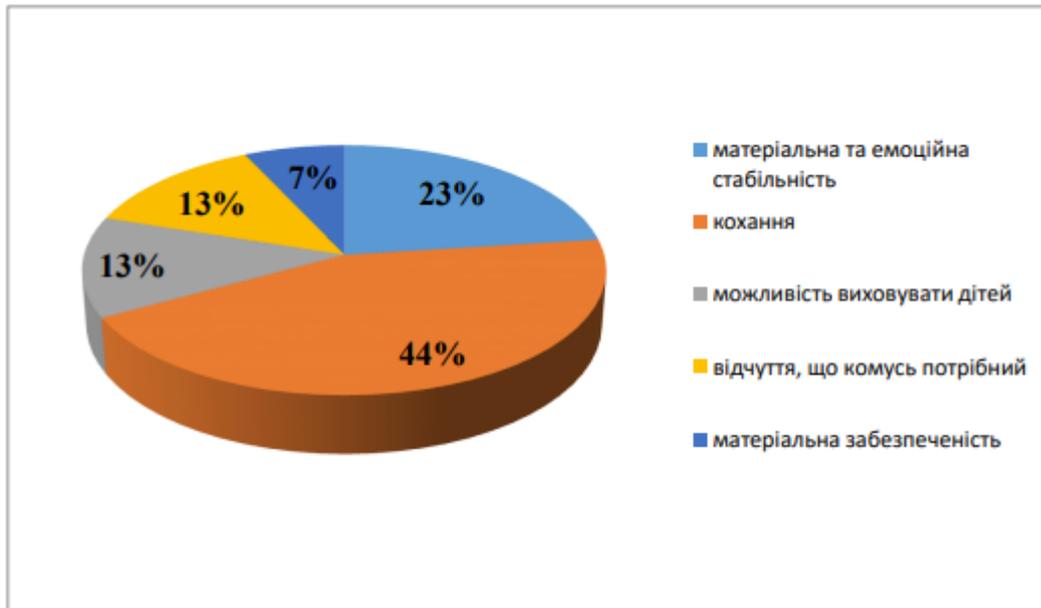

Рис. 2.11. Розподіл результатів: яка основна цінність шлюбу

Для оцінки готовності до шлюбу молодих людей віком 21-23 роки була використана методика І. Ф. Юнда. Зі 100% опитаних 10% заявили, що психологічно готові до сімейного життя, з них 7% хлопців і 3% дівчат; в середньому готові до шлюбу 73 %, з них 33% хлопців і 40% дівчат. 17 % заявили, що не готові до створення сім'ї, з них 7% дівчат і 10% хлопців. Порівняльний аналіз представлений на рисунку 2.12.

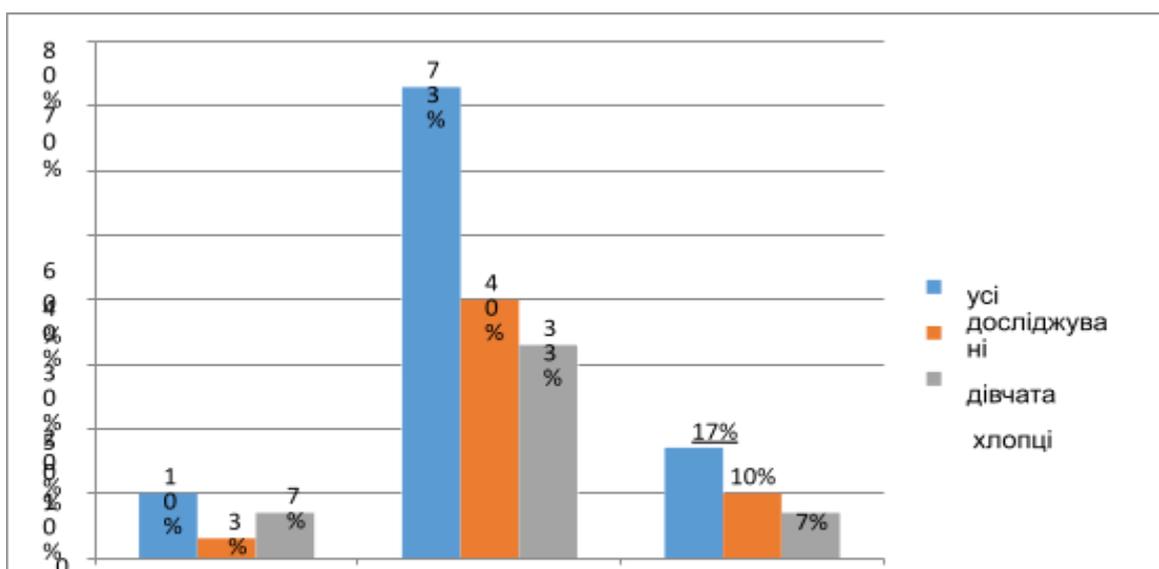

Рис. 2.12. Розподіл результатів за методикою І. Ф. Юнда: психологічна готовність молоді до шлюбу

В анкеті учасникам було поставлено запитання, чи готові вони до шлюбу, і результати виявилися наступними: 14% учасників заявили, що готові до шлюбу, з них 10% хлопців і 4% дівчат. 56% учасників заявили, що не готові до шлюбу, з них 33% дівчат і 23% хлопців. Порівняльний аналіз представлений на рисунку 2.13.

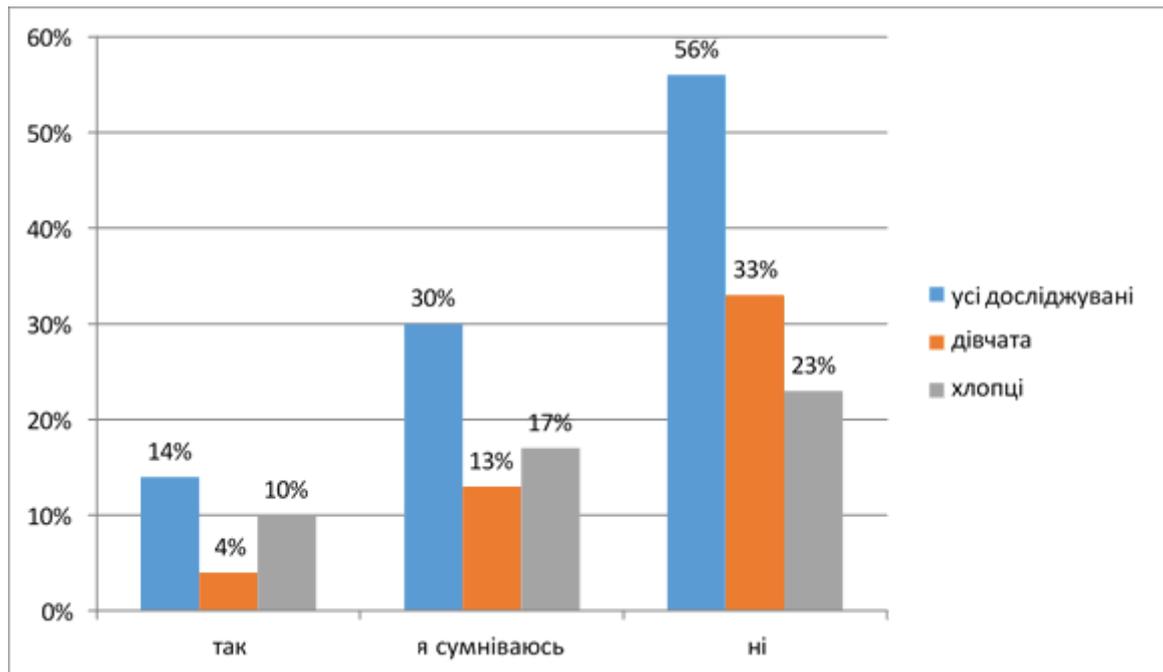

Рис. 2.13. Розподілення результатів: чи є готовими особи юнацького віку до вступу у шлюб

Аналіз цих двох показників показує, що більшість респондентів мають середній рівень готовності до сімейного життя. Однак привертає увагу той факт, що більшість з них вважають, що вони не готові до шлюбу. Це явище можна пояснити тим, що молодь акцентує увагу на соціальних чинниках готовності до сімейного життя та ігнорує психологічні аспекти.

За допомогою методики *А. Н. Волкової* «*Рольові домагання й очікування в шлюбі*» було досліджено уявлення хлопців та дівчат, майбутніх членів сім'ї, про значення інтимних сексуальних стосунків для шлюбу, особливості та спільні риси подружжя, обов'язки чоловіка та дружини і батьків, особисті та професійні інтереси, домашні справи та побут, емоційну,

психологічну та моральну підтримку, зовнішню привабливість подружжя. На рисунку 2.14 представлені результати.

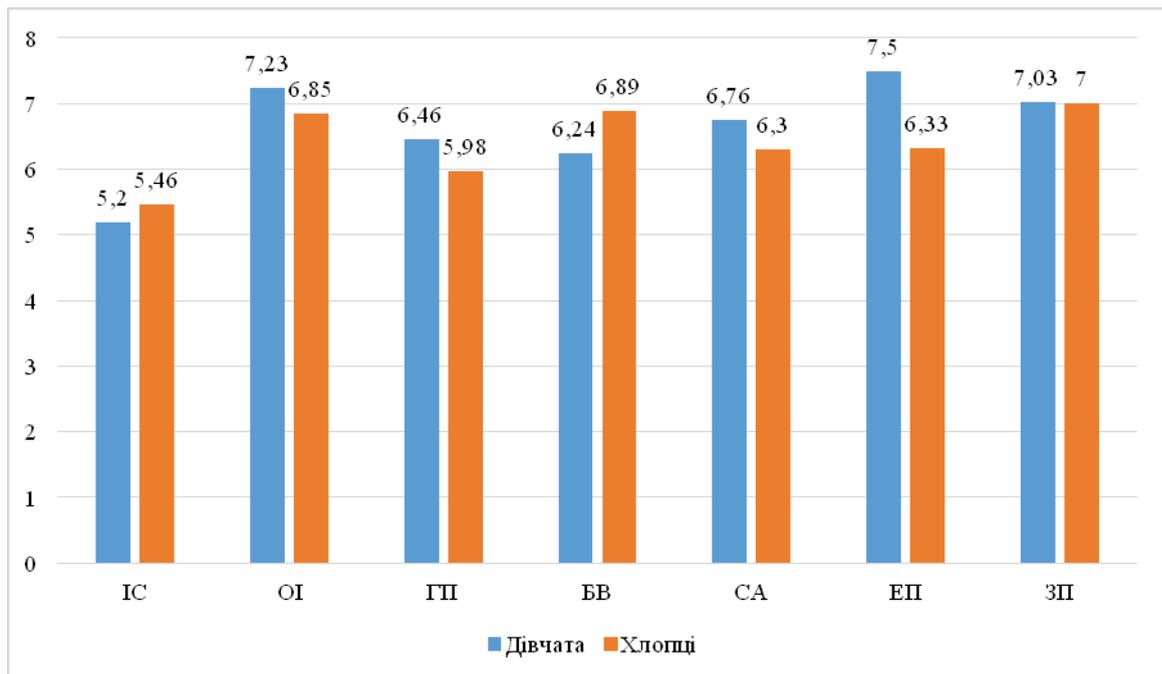

Рис. 2.14. Результати опитування щодо рольових очікувань молодих чоловіків та жінок у шлюбі

Дослідження даною методикою проводилось за сьома шкалами: «ІС – інтимно-сексуальна», «ОІ – особиста ідентифікація з партнером», «ГП – господарсько-побутова», «БВ – батьківсько-виховна», «СА – шкала соціальної активності», «ЕП – емоційно-психотерапевтична», «ЗП – шкала зовнішньої привабливості».

Найважливішими сферами сімейного життя для дівчат є емоційне та психологічне ставлення, зовнішня привабливість для хлопців та особиста ідентифікація з чоловіками. Менш важливими сферами для дівчат є інтимне сексуальне життя, хатня робота та догляд за дітьми. Таким чином, той факт, що найважливішим для дівчат є моральна та емоційна підтримка чоловіка та інших членів сім'ї, свідчить про їхню орієнтацію на шлюб як інститут, що забезпечує психологічний комфорт та стабільність. Це може бути пов'язано з традиційними стереотипами нашого суспільства, які завжди пов'язані з чоловічим образом захисника, відповідального за свою половинку, та жіночим образом берегині

домашнього вогнища. Дівчата також надають великого значення зовнішньому вигляду свого партнера і звертають увагу на сучасні модні тенденції у зовнішності.

Наприклад, молоді чоловіки надають великого значення зовнішній привабливості своїх дружин, надають великого значення особистій ідентифікації з дружиною і, на відміну від дівчат, надають великого значення вихованню дітей у майбутньому. Ці переваги можуть бути пов'язані з традиційною установкою молодих чоловіків завжди утримувати сім'ю і концентрувати свій вплив навколо сімейного життя. Як і дівчата, хлопці надають менше значення інтимним сексуальним стосункам, що пов'язано з тим, що в сучасному суспільстві інтимні стосунки встановлюються між майбутнім подружжям ще до шлюбу і ця сфера сімейних стосунків втратила своє значення в наш час і не є новою. За рештою критеріїв і чоловіки, і жінки знаходяться в середньому діапазоні, що свідчить про важливість цих сфер у майбутньому сімейному житті.

Аналіз результатів *методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича* показує різні відсоткові співвідношення для дівчат і хлопців в ієрархії життєвих цінностей. На сім'ю до перших трьох позицій віднесли 44% дівчат і 40% хлопців; на четвертому-дев'ятому місцях займала сім'я у 36% дівчат і 22% хлопців; на десятому-вісімнадцятому місцях сім'я у 20% дівчат і 38% хлопців; незважаючи на те, що відсотки на першому-третьому місцях у дівчат і хлопців майже однакові, на десятому-вісімнадцятому місцях у хлопців найвищі відсотки.

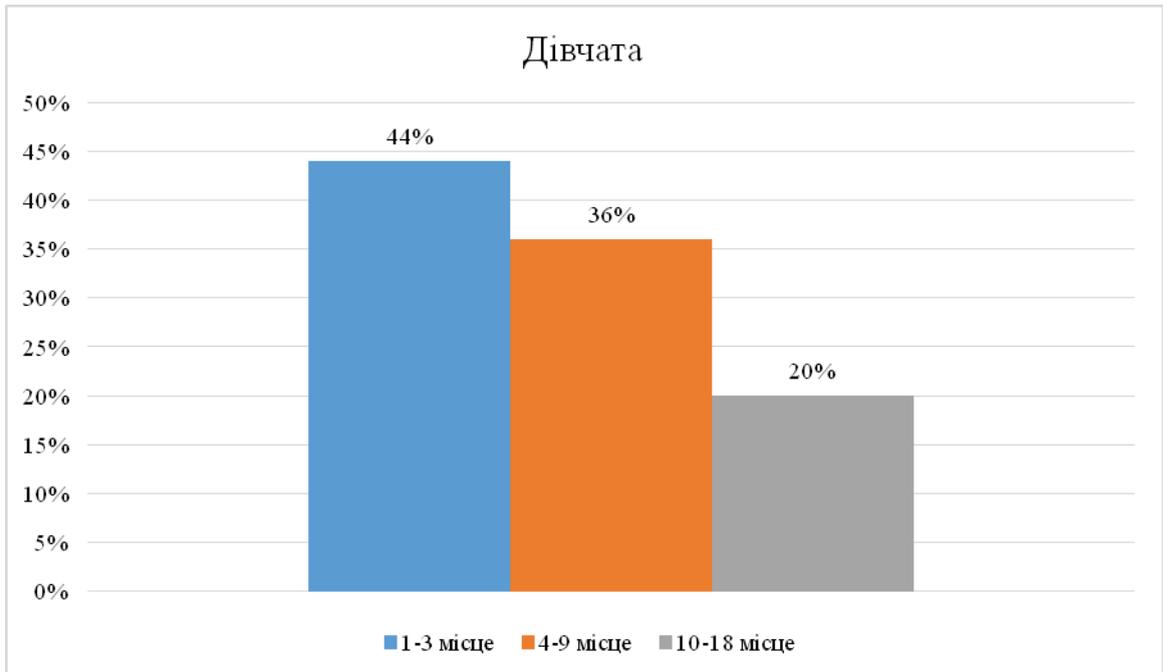

Рис. 2.15. Аналіз отриманих даних серед дівчат за методикою «Дослідження ціннісних орієнтацій (М. Рокича)»

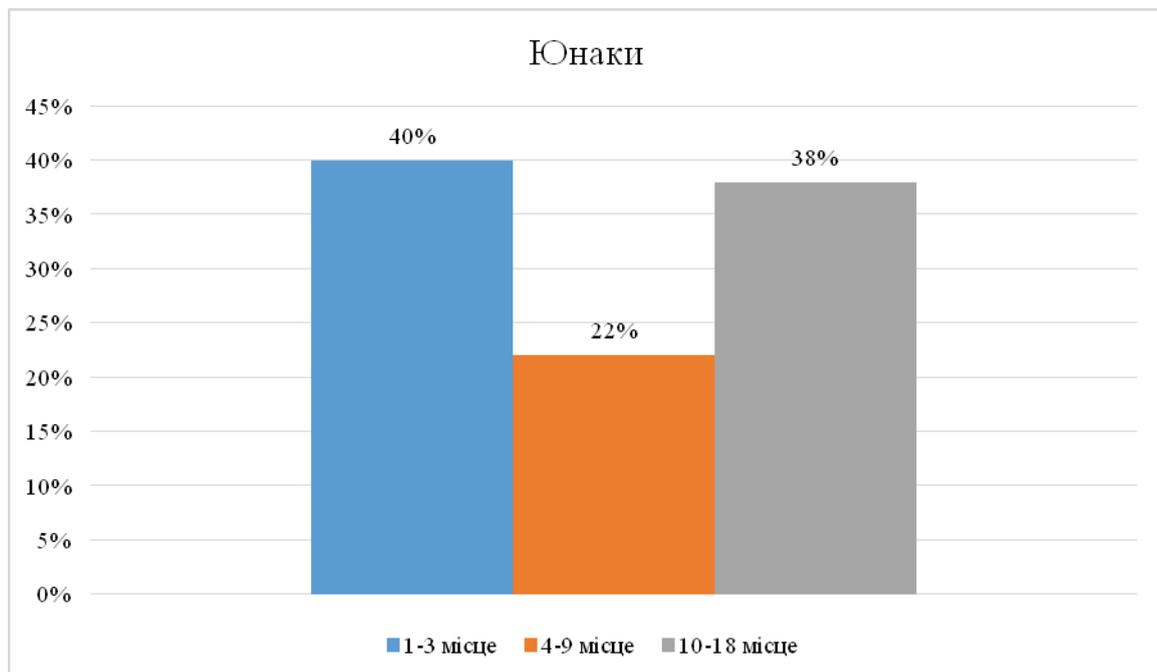

Рис. 2.16. Аналіз отриманих даних серед юнаків за методикою «Дослідження ціннісних орієнтацій (М. Рокича)»

Тепер представлено результати дослідження специфіки сімейних установок юнаків та дівчат за методикою А. Н. Сізанової. Дані представлені у вигляді середніх величин.

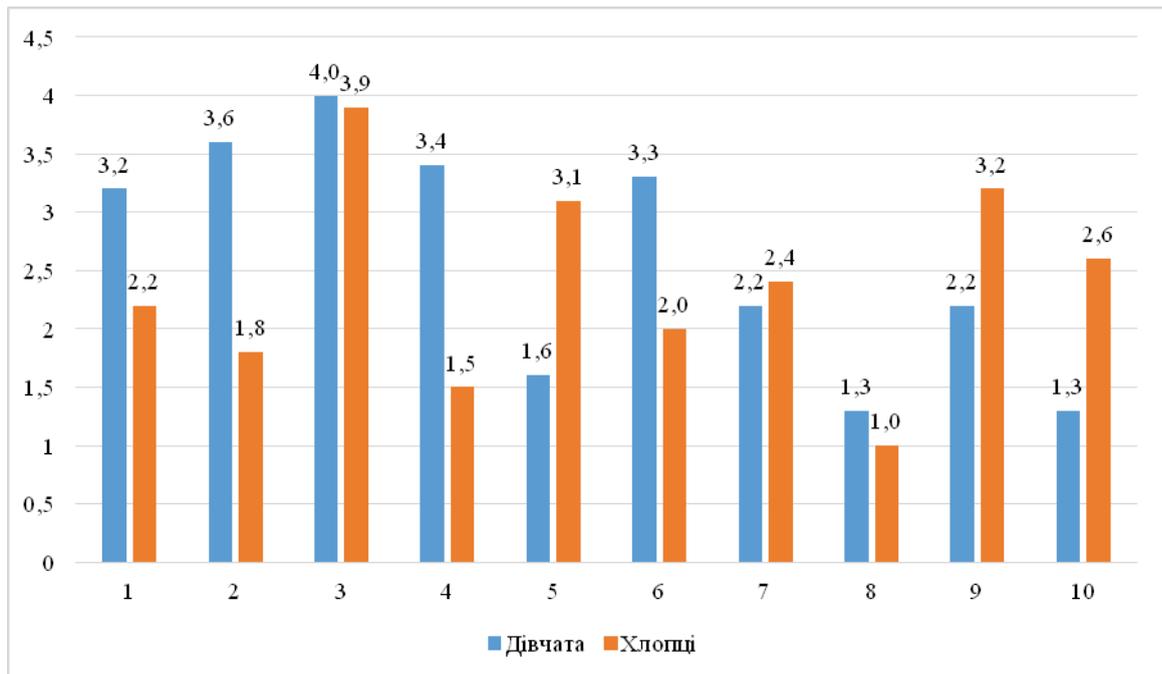

Рис. 2.17. Результати дослідження сімейних установок серед дівчат та хлопців за методикою А. Н. Сізанової

Результати дослідження показують, що для дівчат більш важливими є такі критерії, як «важливість народження дітей у житті», «залежність від чоловіка/дружини» та «почуття обов'язку і підміна задоволень». Іншими словами, дівчата значно більше залежать від чоловіка/дружини, надають більшого значення спільній діяльності в усіх сферах сімейного життя, більше уваги приділяють власним обов'язкам і менше - власним бажанням і задоволенням. При аналізі результатів, отриманих за методикою, видно, що у юнаків менша кількість шкал з вищим рівнем вираженості.

Ставлення юнаків до сварки та офіційного розлучення є більш лояльним, але в той же час для юнаків дуже важливим є ставлення до репрезентації традиційних жіночих ролей та ставлення до грошей. Молоді чоловіки не сприймають секс та інтимні сексуальні стосунки як щось заборонене, можуть вільно обговорювати це зі своїми партнерами та друзями і проявляти ініціативу в багатьох сферах. Це також може бути пов'язано з тим, що юнаки цінують задоволення більше, ніж обов'язок, і вважають за краще займатися хобі, тому що воно приносить задоволення, а не робити щось, тому що треба. Ставлення

юнаків до людей є досить песимістичним і недовірливим. Всі інші критерії знаходяться на помірному рівні вираженості як у хлопців, так і у дівчат. Підсумовуючи результати якісного аналізу підготовки хлопців та дівчат до шлюбу, можна зробити висновок, що особливості цього явища значною мірою зумовлені традиційними установками в сімейній сфері та гендерними стереотипами щодо ролі чоловіка та жінки у шлюбі, у створенні та підтримці сімейних стосунків.

Порівняльний аналіз особливостей підготовки чоловіків і жінок до шлюбу та порівняння загальних показників рольових очікувань і підготовки до сімейного життя в шлюбних очікуваннях чоловіків і жінок виявив такі результати.

Результати порівняльного аналізу показали, що дівчата більш позитивно та доброзичливо ставляться до людей (рівень значущості 0,05), діють з почуття обов'язку, а не з бажання розважитися (рівень значущості 0,01), надають більше значення своїм дітям (рівень значущості 0,01), є емоційно та психологічно-залежними від чоловіків (рівень значущості 0,01), орієнтуються на чоловіків (рівень значущості 0,01), відводять дітям велику та важливу роль (рівень значущості 0,01), емоційно та психологічно залежні від чоловіків (рівень значущості 0,01), орієнтуються на чоловіків (рівень значущості 0,01), відводять дітям велику і важливу роль (рівень значущості 0,01), емоційно і психологічно залежні від чоловіків (рівень значущості 0,01) та орієнтуються на традиційне розуміння любові (рівень значущості 0,01). Чоловіки м'якше ставляться до розлучення, ніж дівчата (рівень значущості 0,01), обережніше ставляться до грошей і фінансів (рівень значущості 0,01), більш егалітарно ставляться до сім'ї і вважають, що сім'я має ґрунтуватися на демократичних відносинах, гендерній рівності та партнерських стосунках (рівень значущості 0,01).

Дослідження особливостей готовності до шлюбу в юнацькому віці показало, що для дівчат найважливішим у сімейному житті є моральна та емоційна підтримка чоловіка та інших членів сім'ї і що вони тяжіють до шлюбу як до середовища, що сприяє психологічній емансипації та стабільності. Дівчата

також надають великого значення зовнішній привабливості своїх чоловіків і орієнтуються на сучасні моделі зовнішнього вигляду. Для хлопців, всупереч традиційним уявленням, найважливішими сферами є виховання дітей та освіта. Питання інтимно-сексуальної сфери сімейного життя не є настільки важливими для юнаків, як для дівчат. Як для чоловіків, так і для жінок надзвичайно важливою є мотивація вступу в шлюб з конкретним партнером. Іншими словами, вони свідомо обирають свого партнера і приймають всі його сильні та слабкі сторони. У дівчат більш виражені такі установки щодо сім'ї, як «важливість народження дітей», «залежність від чоловіка» та «вибір між обов'язком і задоволенням», тоді як у хлопців - лише «ставлення до розлучення». Дівчата мають нижчі традиційні уявлення про роль жінки та грошей.

Хлопці мають найнижчі показники за такими шкалами, як «уявлення про заборонену сексуальної сфери», «позитивне ставлення до людей» та «альтернатива між почуттям обов'язку і задоволенням». Порівняльний аналіз рольових очікувань чоловіків і жінок у шлюбі виявив значущі відмінності у сфері догляду та виховання дітей: хлопці більше, ніж дівчата, акцентують увагу на тому, що в майбутньому вони стануть батьками, а також у сфері емоційної та психологічної підтримки: дівчата більше, ніж хлопці, акцентують увагу на духовній та емоційній підтримці з боку партнера та інших членів сім'ї в сімейному житті.

Загалом, дівчата характеризуються більшою підготовленістю до сімейного життя, ніж хлопці. Порівняльний аналіз ставлення до сім'ї показав, що дівчата, порівняно з хлопцями, більш позитивно і доброзичливо ставляться до людей, більше орієнтовані на цілеспрямовану діяльність, менше прагнуть до задоволення, відводять дітям більш значущу роль, більш емоційно і психологічно залежні від своїх партнерів і керуються традиційними уявленнями про кохання. Молоді чоловіки, з іншого боку, м'якше ставляться до розлучення, надають більше значення веденню господарства і поліпшенню свого економічного становища, більш егалітарно ставляться до сім'ї і позитивно ставляться до рівності між статями.

Основною метою мого дослідження було визначити, чи існує взаємозв'язок між типами гендерної ідентичності молодих людей та рівнем їхньої готовності до сімейного життя.

Для визначення гендерних характеристик респондентів ми застосовували методику «Маскулінність-фемінність» С. Бем. Шляхом отримання агрегованих та загальних даних щодо готовності до шлюбу та установок молодих людей, які брали участь у дослідженні, було визначено типи гендерної ідентичності та розподілено їх на маскулінний, фемінінний та андрогінний, що дозволило мені дослідити, чи існує між ними взаємозв'язок. Визнано, що найбільш прийнятним способом перевірки гіпотез є використання лінійної кореляції Пірсона.

Гіпотези щодо готовності подружнього життя були перевірені на різних рівнях для всіх трьох груп (загальна вибірка, хлопці, дівчата). Для отримання більш повної картини кореляцій було проведено наступну кореляцію.

Використовуючи дані, отримані для загальної групи (n=50) щодо готовності до шлюбу та розділивши основну групу на три підгрупи за критерієм гендерної ідентичності, були отримані наступні дані. Метод множинної кореляції (Пірсона) дозволяє визначити загальну структуру кореляційних залежностей, що існують у багато-вимірному експериментальному матеріалі з двома і більше змінними у молодих людей і представити ці кореляційні залежності у вигляді фіксованої системи.

Таблиця 2.1

Кореляції між маскулінно-фемінно-андрогінним типом ідентичності та готовністю до шлюбу в загальній вибірці учасників (n=50)

Група	Маскулінність	Андрогінність	Фемінність	Готовність до шлюбу (серед маскулінних)	Готовність до шлюбу (серед андрогінних)	Готовність до шлюбу (серед фемінінних)
Загальна маскулінність (n=21)	1	- 0,137	0,015	0,376	- 0,492	0,076

Загальна андрогінність (n=6)	-0,137	1	0,274	0,440	0,732	0,647
Загальна фемінність (n=23)	0,015	0,274	1	- 0,104	- 0,062	0,113
Готовність до шлюбу (серед маскулінних) (n=21)	0,376	0,440	- 0,104	1	0,302	0,318
Готовність до шлюбу (серед андрогінних) (n=6)	- 0,492	0,732	- 0,062	0,302	1	0,095
Готовність до шлюбу (серед фемінінних) (n=23)	0,076	0,647	0,113	0,318	0,095	1

Примітка: - ($p < 0,05$)

Аналіз: готовність до шлюбу тісно пов'язана з маскулінністю. Середній бал маскулінності для всієї групи становить 10,86. Серед тих, хто каже, що готовий до шлюбу, маскулінність додає в середньому 42,3 бала. Отже, можна зробити висновок, що зі зростанням маскулінності для загальної вибірки зростає і рівень готовності до шлюбу. Статистична значущість цього висновку становить ($r = 0,376$; $p < 0,05$).

Респонденти з андрогінною гендерною ідентичністю аналогічно показали вищий рівень готовності до шлюбу. Середній бал андрогінності у групі, де досліджується готовність до шлюбу складає 33,3 бали. Отже, андрогінність в загальній вибірці та готовність до шлюбу в андрогінів становить ($r = 0,732$; $p < 0,05$).

У загальній вибірці фемінність не корелює з готовністю до шлюбу в жодній гендерній групі.

2.3. Практичні рекомендації щодо розвитку готовності до сімейного життя з урахуванням гендерних особливостей

Оскільки готовність молоді до шлюбу є викликом для всіх соціальних систем (сім'я, охорона здоров'я, освіта, релігія) та галузей знань (психологічна освіта, правова та економічна грамотність), нижче представлені загальні рекомендації та напрямки вирішення цієї соціально-психологічної проблеми. Існує багато шляхів підвищення психологічної готовності молоді до майбутнього сімейного життя.

Основна увага в роботі з молодими людьми має бути зосереджена на формуванні об'єктивного розуміння ролі сім'ї та шлюбу в суспільстві. Це також пов'язано з особливостями формування ставлення до шлюбу та сім'ї у осіб юнацького віку та орієнтацією на шлюб і створення сім'ї. Іншими словами, вони вчаться брати на себе нову систему обов'язків щодо своїх партнерів, розподіляти подружні ролі, бути готовими до міжособистісного спілкування та співпраці, підтримувати сталість у сімейному житті. Молоді люди вчаться бути готовими до самопожертви заради свого партнера, що передбачає вміння займатися відповідною діяльністю та розвивати емпатійні якості, здатність відчувати та співпереживати іншій людині. Рішення про шлюб у молодому віці безпосередньо пов'язане з мріями і бажаннями молодих людей про довготривалу близькість, як духовну, так і фізичну [59, с. 44].

У цьому випадку сім'я виступає в ролі подружжя і створює умови для прояву почуттів любові та людяності. На початку подружнього життя або безпосередньо перед одруженням молоді люди починають орієнтуватися на шлюб як на особливу цінність. Через деякий час після одруження у подружжя поступово з'являється бажання мати дітей. Це бажання не регламентоване певними умовами (тобто немає чіткого терміну для його появи), а реалізується через ролі батьківства і материнства - обов'язки, які виникають у чоловіків і жінок, коли народжуються діти. Крім того, комфорт сімейного життя проявляється у повсякденних аспектах, таких як здатність його членів

(подружжя, далі подружжя і діти) грамотно вести спільне господарство, чистий одяг і взуття, зручне житло. Шлюб і сімейне життя забезпечують молодим людям регулярне статеве життя. Тут є важливі переваги. Це гарантує профілактику захворювань, що передаються статевим шляхом (ВІЛ та ПСШ), завдяки наявності надійного статевого партнера.

Передумовами шлюбу як психологічного зв'язку між протилежними статями є як мораль, так і вибірковість еротичного кохання. Саме така любов створює моральний елемент у шлюбі, робить шлюб соціальним і дозволяє шлюбу бути основою для репродуктивної функції сім'ї. Подружжя і батьки повинні нести відповідальність один перед одним і перед суспільством за визначення характеру міжособистісних стосунків у сім'ї - чоловіка і дружини, батьків і дітей. Отже, ще одним важливим аспектом підготовки молоді до сімейного життя є її ставлення та орієнтація на народження дітей, формування розуміння сім'ї як основного джерела відтворення та виховання нових поколінь.

Протягом свого життя діти засвоюють від старших поколінь багато знань і установок щодо стосунків з протилежною статтю, засвоюють норми поведінки в сім'ї, отримують знання про шлюб та ролі чоловіка і жінки в сім'ї. Це сприяє з раннього віку формуванню таких якостей, як товарицькість, дружба, поняття честі та гідності. Все це допомагає сформувати та ідеалізувати уявлення про те, що любов, шлюб і сім'я - це союз, в якому виражаються високі людські емоції. Таке ставлення є дуже правильним, але проблема полягає в тому, що сучасний соціальний і технологічний розвиток означає, що звичні механізми передачі таких знань лише через сім'ю є неадекватними [15, с. 73].

Тому саме школа посідає важливе місце у вихованні молоді, тоді як виховання має відбуватися систематично в сім'ї. У такий спосіб закладаються основи майбутньої сім'ї, формується позитивне ставлення до подружніх і батьківських обов'язків та виховання дітей. На виховання майбутнього сім'янина впливають різноманітні соціальні, психологічні та педагогічні чинники. Процес виховання молоді, як і інші подібні процеси, є складною системою виховних взаємодій. Ці взаємодії можуть бути хаотичними або цілеспрямованими.

Ключовим у цих взаємодіях є не лише вплив, який вони здійснюють на молодих людей, але й реакція, яку вони отримують на цей вплив. Ця реакція також змінюється і розвивається. Тому цей аспект освіти не можна ігнорувати при організації діяльності з молоддю. Таким чином, підготовка молоді до майбутнього подружнього та сімейного життя - це низка всебічних взаємодій між молодими людьми, їхніми батьками, вчителями та іншими елементами суспільства. В результаті цієї взаємодії у молодих людей формуються знання про конкретний зміст шлюбно-сімейних стосунків, відповідні почуття і ставлення до цього питання, а також відповідні установки та уявлення, пов'язані з підготовкою до шлюбу і створенням сім'ї [3, с. 96].

Психологічна готовність до шлюбу та сімейного життя - це багатогранне питання, що базується на психологічній сумісності партнерів і включає в себе такі аспекти, як формування статевої ідентичності особистості, її розвиток та засвоєння стереотипів чоловічої та жіночої поведінки. Роль психологічної підготовки проявляється у здатності до шлюбу. Сюди входить вміння піклуватися про інших, висловлювати співчуття та емпатію, спілкуватися на основі співпраці, бути толерантним і пристосовуватися до особистісних особливостей іншої людини. Сімейне благополуччя безпосередньо залежить від конкретного виконання ролей чоловіка і дружини, батька і матері, а також від усвідомлення власної сексуальної ідентичності. Особистісні цінності, сприйняття себе як чоловіка чи жінки, знання власних потреб і мотивацій, а також уявлення про сімейне життя є психологічною основою шлюбу і впливають на сімейні стосунки.

Дослідження підготовки молоді до сімейного життя не обмежуються соціологією та психологією. Емпіричні дослідження виявили, що цінності відіграють важливу роль у підготовці молоді до сімейного життя. Зокрема, виявилось, що цінності поваги та розуміння переважають у майбутніх шлюбних партнерів, тоді як емоційний потяг є менш вираженим. Це може мати негативний вплив на процес створення сім'ї, оскільки свідчить про труднощі у взаєморозумінні та взаємодії між партнерами, а також про інтерактивну втому.

Хоча в досліджуваних парах спостерігався високий рівень емпатії, почуття любові було визнано менш важливим, що свідчить про те, що роль любові є другорядною для досліджуваних. Це може мати негативний вплив на майбутні перспективи цих пар. Варто зазначити, що ці показники також свідчать про міцність стосунків цих пар, на яку не впливають економічні чинники. Однак слабкість цих пар може полягати в тому, що вони недостатньо уваги приділяють економічним аспектам свого життя [11, с. 51].

Існує кілька напрямків психологічної діяльності, спрямованих на підвищення готовності молодих людей до сімейного життя. Це інформаційне забезпечення, індивідуальне психологічне консультування, консультування майбутніх шлюбних партнерів, тренінги та інші види групової роботи.

Для того, щоб молоді люди сформували бачення своєї майбутньої сім'ї, важливо, щоб вони розвинули такі навички та установки:

- виявляти щирість по відношенню до себе і протилежної статі;
- розуміти і чіткіше виражати свої почуття словами;
- вирішувати міжособистісні конфлікти і взаємодіяти з протилежною статтю;
- бути більш чесними з протилежною статтю і розвинути навички глибшого та вільнішого спілкування;
- закріпити нові моделі поведінки, що сприятимуть належній адаптації та функціонуванню в майбутньому сімейному житті.

Для вирішення цих завдань було розроблено тренінгову програму «Створимо щасливе сімейне життя разом» (Додаток Е), яка включала два взаємопов'язані тематичні блоки. Для перевірки ефективності одного з напрямків роботи психологів з підготовки молоді до сімейного життя було проведено тренінг з використанням серії вправ, спрямованих на системне вдосконалення навичок взаємодії. Учасники демонстрували власну активність, що визначило успіх тренінгових занять і дозволило їм зрозуміти не ефективні способи реагування та виробити конструктивні підходи.

Висновок до другого розділу

Відповідно до мети даної роботи було обрано декілька психо-діагностичних методик, оскільки необхідно було провести емпіричне дослідження особливостей формування готовності до шлюбу в юнацькому віці. Для проведення діагностики впливу гендеру на готовність до сімейного життя в осіб юнацького віку нами використано наступні методики:

- Власна анкета.
- Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда.
- Рольові домагання й очікування в шлюбі А. Н. Волкової.
- Методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича.
- Методика дослідження сімейних установок А. Н. Сізанова.
- Методику «Маскулінність-фемінність» С. Бем.

На основі проведеного емпіричного дослідження було отримано наступні результати. Більшість респондентів вказують на готовність до сімейного життя. У сімейній сфері багато з них орієнтуються на духовне задоволення, високий економічний статус, збереження своєї індивідуальності та особистісне зростання в сім'ї.

Респонденти також відзначаються відкритістю, комунікабельністю та товариськістю. Більшість хлопців маскулінні, деякі зі спонтанною агресією. Дівчата - дратівливі та сором'язливі. Також було виявлено, що для осіб юнацького віку, які брали участь у дослідженні, характерні такі сімейні цінності, як особиста ідентифікація з партнером, інтимність, сексуальна привабливість, зовнішня привабливість, а також домашня та соціальна активність. На основі кореляційного аналізу можна сказати, що ті, хто готовий до сімейного життя, володіють такими якостями та характеристиками бажання розвиватися, особливо в сім'ї; духовне задоволення у стосунках; творчість; бажання покращити економічний статус; дратівливість через роботу (переважно жінки); товариськість (комунікабельність); відчуття рівноваги; відсутність сором'язливості у стосунках з близькими та в інтимному житті; вміння виконувати домашні обов'язки та батьківські функції; соціальна активність.

На рівні достатньої готовності до сімейного життя спостерігається зв'язок з такими показниками: батьківство, комунікабельність, соціальна активність, зовнішня привабливість та інтимна сексуальність.

Таким чином, можна зробити висновок, що різні типи гендерної ідентичності демонструють різний ступінь готовності до шлюбу. Крім того, деякі з цих груп є сумісними між собою щодо шлюбу, тоді як інші такої сумісності не демонструють. Все це може мати цікаві наслідки для практичної роботи психологів і, зокрема, консультантів з питань сім'ї та шлюбу. Як свідчать анкетування та інтерв'ю з молодими людьми, і дівчата, і хлопці хочуть мати рівні обов'язки, а дівчата зазвичай більш схильні бути чесними, добрими, поважними, з почуттям гумору, сміливістю, рішучістю, чесністю, відповідальністю та впевненістю у собі. Юнаки вважають важливими якостями шлюбного партнера чесність, доброту, розуміння, скромність, турботу, чарівність і сексуальність.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки.

1. Відповідно до аналізу літературних джерел, ми дійшли висновку, що готовність до сімейного життя - це складне і багатогранне поняття, яке включає в себе психологічну, соціальну та економічну готовність молодих людей до шлюбу і виховання дітей. Важливу роль у формуванні готовності до сімейного життя відіграють такі психологічні чинники, як емоційна стабільність, впевненість у собі та готовність до змін. Емоційна готовність відображає стан емоційного комфорту та підтримки, необхідних для стабільних і повноцінних сімейних стосунків. Соціальна готовність включає вміння співпрацювати, співіснувати та розуміти партнерів у сімейних стосунках. Економічна готовність - це здатність молодих людей забезпечити матеріальний комфорт для себе і своєї сім'ї. Гендерні очікування та соціальні ролі в суспільстві впливають на сприйняття молодими людьми сімейних стосунків та їхню готовність до створення сім'ї. Гендерна соціалізація може формувати уявлення молодих людей про їхню майбутню роль у сімейному житті та впливати на їхні рішення і ставлення до сімейних обов'язків.

2. Проаналізовано гендерний аспект у формуванні готовності до шлюбу в юнацькому віці. Гендерна ідентичність та соціальні ролі, які приписуються чоловікам і жінкам, стають важливими детермінантами готовності до сімейного життя. Розуміння цих питань може пролити світло на складну динаміку взаємодій між чоловіками і жінками та вплинути на розвиток більш прогресивних і демократичних моделей сімейних відносин. Розуміння гендерних ролей і моделей у суспільстві є важливим для створення сприятливих умов для рівноправних і повноцінних сімейних стосунків.

3. Здійснено опис та характеристику методів дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці. Для проведення діагностики впливу гендеру на готовність до сімейного життя в осіб юнацького віку нами використано наступні методики: власна анкета, тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда, рольові домагання й очікування в шлюбі А. Н. Волкової, методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича, методика дослідження

сімейних установок А. Н. Сізанова, методика «Маскулінність-фемінність» С. Бем.

4. Проведено аналіз результатів дослідження готовності до сімейного життя в юнацькому віці за гендерною ознакою. За методикою оцінки готовності до шлюбу молодих людей була використана методика І. Ф. Юнда і ми отримали наступні результати: зі 100% опитаних 10% заявили, що психологічно готові до сімейного життя, з них 7% хлопців і 3% дівчат; в середньому готові до шлюбу 73 %, з них 33% хлопців і 40% дівчат. 17 % заявили, що не готові до створення сім'ї, з них 7% дівчат і 10% хлопців.

За допомогою методики А. Н. Волкової «Рольові домагання й очікування в шлюбі» було досліджено уявлення хлопців та дівчат, майбутніх членів сім'ї, про значення інтимних сексуальних стосунків для шлюбу, особливості та спільні риси подружжя, обов'язки чоловіка та дружини і батьків, особисті та професійні інтереси, домашні справи та побут, емоційну, психологічну та моральну підтримку, зовнішню привабливість подружжя.

Аналіз результатів методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича показує різні відсоткові співвідношення для дівчат і хлопців в ієрархії життєвих цінностей. На сім'ю до перших трьох позицій віднесли 44% дівчат і 40% хлопців; на четвертому-дев'ятому місцях займала сім'я у 36% дівчат і 22% хлопців; на десятому-вісімнадцятому місцях сім'я у 20% дівчат і 38% хлопців; незважаючи на те, що відсотки на першому-третьому місцях у дівчат і хлопців майже однакові, на десятому-вісімнадцятому місцях у хлопців найвищі відсотки.

Методика дослідження специфіки сімейних установок юнаків та дівчат за методикою А. Н. Сізанової показують, що для дівчат більш важливими є такі критерії, як «важливість народження дітей у житті», «залежність від чоловіка/дружини» та «почуття обов'язку і підміна задоволень». Іншими словами, дівчата значно більше залежать від чоловіка/дружини, надають більшого значення спільній діяльності в усіх сферах сімейного життя, більше уваги приділяють власним обов'язкам і менше - власним бажанням і задоволенням. При аналізі результатів, отриманих за методикою, видно, що у

юнаків менша кількість шкал з вищим рівнем вираженості. Ставлення юнаків до сварки та офіційного розлучення є більш лояльним, але в той же час для юнаків дуже важливим є ставлення до репрезентації традиційних жіночих ролей та ставлення до грошей. Молоді чоловіки не сприймають секс та інтимні сексуальні стосунки як щось заборонене, можуть вільно обговорювати це зі своїми партнерами та друзями і проявляти ініціативу в багатьох сферах. Це також може бути пов'язано з тим, що юнаки цінують задоволення більше, ніж обов'язок, і вважають за краще займатися хобі, тому що воно приносить задоволення, а не робити щось, тому що треба. Ставлення юнаків до людей є досить песимістичним і недовірливим. Всі інші критерії знаходяться на помірному рівні вираженості як у хлопців, так і у дівчат.

Для визначення гендерних характеристик респондентів ми застосовували методику «Маскулінність-фемінність» С. Бем. Шляхом отримання агрегованих та загальних даних щодо готовності до шлюбу та установок молодих людей, які брали участь у дослідженні, було визначено типи гендерної ідентичності та розподілено їх на маскулінний, фемінінний та андрогінний, що дозволило мені дослідити, чи існує між ними взаємозв'язок. Визнано, що найбільш прийнятним способом перевірки гіпотез є використання лінійної кореляції Пірсона. Для отримання більш повної картини кореляцій було проведено наступну кореляцію. Ми отримали наступні результати: готовність до шлюбу тісно пов'язана з маскулінністю. Середній бал маскулінності для всієї групи становить 10,86. Серед тих, хто каже, що готовий до шлюбу, маскулінність додає в середньому 42,3 бала. Отже, можна зробити висновок, що зі зростанням маскулінності для загальної вибірки зростає і рівень готовності до шлюбу. Статистична значущість цього висновку становить ($r = 0,376$; $p < 0,05$). Респонденти з андрогінною гендерною ідентичністю аналогічно показали вищий рівень готовності до шлюбу. Середній бал андрогінності у групі, де досліджується готовність до шлюбу складає 33,3 бали. Отже, андрогінність в загальній вибірці та готовність до шлюбу в андрогінів становить ($r = 0,732$; $p < 0,05$). У загальній вибірці фемінність не корелює з готовністю до шлюбу в жодній гендерній групі.

5. Здійснено розробку практичні рекомендації щодо розвитку готовності до сімейного життя з урахуванням гендерних особливостей. Ми вважаємо, що для того, щоб молоді люди сформували бачення своєї майбутньої сім'ї, важливо, щоб вони розвинули такі навички та установки: виявляти щирість по відношенню до себе і протилежної статі, розуміти і чіткіше виражати свої почуття словами, вирішувати міжособистісні конфлікти і взаємодіяти з протилежною статтю, бути більш чесними з протилежною статтю і розвинути навички глибокого та вільнішого спілкування, закріпити нові моделі поведінки, що сприятимуть належній адаптації та функціонуванню в майбутньому сімейному житті. Для вирішення цих завдань було розроблено тренінгову програму «Створимо щасливе сімейне життя разом», яка включала два взаємопов'язані тематичні блоки. Учасники демонстрували власну активність, що визначило успіх тренінгових занять і дозволило їм зрозуміти не ефективні способи реагування та виробити конструктивні підходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Астахов В. М. Репродуктивна поведінка та гендерна ідентичність: нові виміри сьогодення. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 22 листопада 2019 року): матеріали і тези доповідей.* За заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця. 2019. С. 10-12
2. Балабух І. М. Трансформація сімейно-шлюбних орієнтацій сучасної української молоді. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* Київ, 2019. № 4. С. 5.
3. Богдан Ж., Мовчан Я. Гендерна психологія: навчально-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2021. 155 с.
4. Бондарчук О. І. Технологія формування психологічної компетентності суб'єктів освітнього процесу в умовах відкритої освіти. *Відкрита освіта: інноваційні технології та інноваційний менеджмент: кол. моногр.* За наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергеевої. К. : Ін-т обдарованої дитини, 2018. 440 с. С. 197–210.
5. Вінтюк Ю. Професійна підготовка майбутніх психологів: проблема та її складові. *Педагогіка і психологія професійної освіти. Серія: Дидактика, методика і технології навчання.* 2016. № 3. С. 92–102.
6. Вовк А. І. Роль сім'ї у розвитку шлюбного потенціалу дитини. *Науковий журнал з соціології та психології «Габітус».* Голов. ред. І. В. Шапошникова. Одеса: 2022. Вип. №34. С. 64-69.
7. Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі: практ. посіб. Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій, О. Остапчук, О. Цюпа. Київ: Віваріо, 2020. 88 с.
8. Главацька О. Л. Вплив батьківської сім'ї на гендерну соціалізацію сучасної молоді. *Науковий вісник Ужгородського університету,* 2017. Вип. 1. С. 55-59
9. Голованова Т. П. Гендерний аудит як інструмент забезпечення гендерної рівності в освіті. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (25*

жовтня 2022 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2022. С. 7-9.

10. Голованова Т. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти як відгук на європейську інтеграцію України. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи. Збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (20 квітня 2023 року, м. Запоріжжя)*. За заг. ред. Л. О. Сущенко. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. 215 с. С. 49-52.
11. Гохіна Н. Взаємозв'язок гендерних стереотипів з розвитком гендерної ідентичності. *Психологічний інструментарій розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика: зб. наук. пр. наук.-практ. конф.*, 12 жовтня 2021 р. Заг. ред. ОГ Романовський; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. інт". Харків: НТУ "ХПІ", 2021. С. 51-53.
12. Гошковська Д., Жуковська Т. Психологічна готовність студентів до створення сім'ї в контексті аналізу сучасних вітчизняних психологів. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування на виклики сучасності: матеріали IX Наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар.участ.) (28 листопада - 02 грудня. 2022 р.)*. Луцьк: ПП Іванюк В. П, 2022. 212 с.
13. Грицюк І. М., Магдисюк Л. І. Психологічний супровід та консультування сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями розвитку (системний підхід). *Перспективи та інновації науки. Електронний журнал*. 2022. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/1149/1146> (дата звернення: 06.03.2025)
14. Гуденко К. О. Соціально-психологічні чинники створення сучасної сім'ї *Socio-psychological factors of creating a modern family: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»*. наук. керівник д.псих. н., проф. І. С. Попович; М-во освіти і науки України; Херсонський

держ. ун-т, факультет психології, історії та соціології; кафедра психології.
Івано-Франківськ: ХДУ, 2023. 34 с.

15. Гузар І. М. Попередження та вирішення подружніх конфліктів в соціально-педагогічній роботі. *Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал*. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. С. 73-77.
16. Демидова Т. А. Особливості формування уявлень про майбутню сім'ю у старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2023. 24 с.
17. Долинська Л. В., Демидова Т. А. Підготовка молоді до сімейного життя. (соц.-псих. тренінг): навч.-метод. посіб. Київ, 2022. 74 с.
18. Дьоміна Г. А. Вікова та педагогічна психологія. Методичні рекомендації для практичних занять, самостійної роботи та модульного контролю знань студентів. 2-е вид., випр. і доп. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 56 с.
19. Дьоміна Г. А. Мотиваційно-ціннісний компонент особистісної зрілості старшокласників стосовно подружнього життя. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/13567> (дата звернення: 03.03.2025)
20. Дьоміна Г. А. Професійно-особистісне зростання як складова продуктивної життєдіяльності особистості. *International research and practice conference «Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics»: Conference proceedings, October 20-21, 2017*. Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. С.182-185.
21. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної молоді. *Теоретичні та прикладні аспекти психології: зб. наук. праць. Сєвєродонецьк: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*, 2019. №1(48). С. 95-106.
22. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної молоді. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 1. С. 95–105.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2019_1_12 (дата звернення: 28.02.2025)

23. Жданова І. В., Шахова О. Г., Лихачова Т. С. Гендерні аспекти соціально-психологічної готовності студентів до створення сім'ї. *Габітус*. 2020. Вип. 12, т. 1. С. 170-175
24. Журавльова Л.П., Шпак М.М. Емпатія як психологічний механізм розвитку міжособистісного емоційного інтелекту. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. № 49, 2015. С. 85–88.
25. Зозуль Т. В. Психологічні особливості розподілу сімейних ролей у подружніх парах із суттєвою різницею у віці. *Психологія і особистість*. 2016. № 1(9). С. 129–138.
26. Карасевич А. П. Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00. 07. Київ: *Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України*, 2019. 174 с.
27. Карпова Д. Є. Психологічні умови формування уявлень про сімейні ролі у студентської молоді: дис. д-ра філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки: 053. Карпова Дарія Євгенівна; Хмельниц. нац. Ун-т. Хмельницький, 2021. 218 с.
28. Карпова Д. Є., Потапчук Є. М. Особливості розподілу сімейних ролей за основними функціями сім'ї. *Sciences of Europe. Praha, Czech Republic*, 2021. № 63 (63). VOL 4. P. 48-51.
29. Карпова Д. Є. Ролева структура як важливий елемент сімейної системи. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: тези допов. VIII Всеукр. наук.-практ. конф., (Хмельницький, 9-10.04.2020). Хмельницький : ХНУ, 2020. С. 45-47.
30. Костіна Т. О. Можливості юнацького віку для переосмислення гендерних стереотипів. *Габітус: науковий журнал*. Випуск 12. Том 2. Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 155-159.
31. Кикіш О. Ю., Періг І. М. Особливості гендерної ідентичності в ранньому юнацькому віці в неповній сім'ї. *Актуальні задачі сучасних технологій*:

- зб. тез доповідей міжнар. наук.-техн. конф. Молодих учених та студентів, (Тернопіль, 27–28 листопада 2019.). 2019. С. 120-121.
32. Кізь О. Б. Проблеми становлення особистості в умовах гендерної депривації. *Вісник Національного університету оборони України: збірник наукових праць*. Київ: НУОУ, 2021. Вип. 3 (61). С. 35-49.
33. Кізь О. Б. Психолого-педагогічні та соціальний виміри гендерної депривації в освіті. Ніжин, 2020. Том. 43, вип. 1: Психологія. С. 51–66.
34. Клеменко А. Ю. Проблема підготовки студентської молоді до створення сім'ї та шляхи їх вирішення. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (25 травня 2022 р., м. Ніжин)*. За ред. О. В. Лісовця, С. О. Борисюк. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. С. 32-34
35. Кляпець О. Я., Ларіна Т. О. Підготовка молоді до подружнього життя: Методичні рекомендації. Київ: Міленіум, 2019. 104 с.
36. Кляпець О. Я. Психологічні чинники вибору молодою людиною цивільного шлюбу: дис. канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2020. 178 с.
37. Ковальчук О. В. Емоційний інтелект як предиктор задоволеності подружніми стосунками сучасної молоді: магістерська робота Національний університет «Острозька академія». Острог, 2023. 120 с.
38. Колбіна Л. А. Підготовка студентської молоді до сімейного життя. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34(2). С. 75-79.
39. Костю С. Й. Психологічні особливості та специфіка готовності молоді до створення власної сім'ї. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 травня 2022 р., м. Мукачево)*. Мукачево: Вид-во МДУ, 2022. С. 258-260
40. Котик Т. В. Психологічні особливості готовності до шлюбу в юнацькому віці. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2020. № 20. С. 33-37.
41. Коренева Ю. П. Особливості психологічної готовності молодої особи вступати у шлюб. *Габітус*. 2024. № 59. С. 151-155

- 42.Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в зарубіжній школі та педагогіці: історія та сучасність: монографія. Тернопіль: ТНПУ, 2019. 256 с.
- 43.Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ: Київська правда, 2020. 688 с.
- 44.Кутішенко В. П., Патинок О. П., Сидоркін В. В. Вплив релігійних цінностей на формування морально-ціннісної сфери особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Том VI: Психологія обдарованості. Випуск 16. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 142-152.
- 45.Левицька Т. Л. Розвиток психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2019. 186 с.
- 46.Магдисюк Л. І. Життєві кризи та психологічна готовність молоді до материнства. *Психологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 2. С. 110-115.
- 47.Магдисюк Л. І. Особливості шлюбно-сімейних стосунків у залежності від подружнього стажу: діагностика та консультування: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 188 с.
- 48.Магдисюк Л. І. Психологічна допомога дитині та сім'ї: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 324 с.
- 49.Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. Психологія життєвих криз: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 292 с.
- 50.Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П., Магдисюк І. Е. Задоволеність подружніми взаєминами у молодому шлюбі, детермінована комунікативною функцією спілкування. *Психологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 1. С. 94-101.
- 51.Москаленко, О. В. До проблеми дослідження психологічної зрілості особистості. Науковий огляд. Київ: ТОВ ТК Meganom, 2021. 4(76). С. 46-58.

- 52.Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. *Психологія молодшої сім'ї*: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 235 с.
- 53.Новосилецька К. О. Дослідження особистісної зрілості студентської молоді як соціально-психологічного феномена. *Науковий пошук молодих дослідників: збірник наук. праць студентів*. Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. № 2. С. 181-189.
- 54.Нянько Л. Ю. Ціннісне ставлення до батьківства студентів закладів вищої освіти: дипломна робота магістра: 053 Психологія; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2020. 94 с.
- 55.Овод Ю., Венцеславська Т. Практичні рекомендації розлученим людям щодо запобігання та подолання сімейної кризи «повторний шлюб». *Габітус*. 2021. № 21. С. 262–267.
- 56.Орбан-Лембрик Л. Е., Лембрик С. П. Шлюбно-сімейні взаємини і стабільність родинного життя. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2016. Вип. 11. Ч.1. С. 120-136.
- 57.Пагу А. Д. Психологічна готовність до сімейного життя. *Psychological preparedness for family life*: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр». наук. керівник д. психол. н., професор І. С. Попович; Міністерство освіти і науки України; Херсонський держ. ун-т, Ф-т психології, історії та соціології, Кафедра загальної та соціальної психології. Херсон: ХДУ, 2020. 50 с.
- 58.Пасніченко Т. В. Роль держави у сфері регулювання розвитку інституту сім'ї в Україні. *Могилянські читання – 2019 р.: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти: тези доповідей; XXII Всеукраїнська науково-методологічна конференція*. Публічне управління в Україні в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів, 11–16 листопада. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. С. 106–107

- 59.Потапчук Є. М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером: довідник сімейного психолога. Хмельницький: Видавництво «PolyLux design & print», 2020. 36 с.
- 60.Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Інтимно-сексуальна привабливість людини як важлива складова її шлюбного потенціалу. Координати розвитку психології здоров'я: реалії та перспективи: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. За заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця: ТВОРИ, 2018. С. 160-162.
- 61.Потапчук Є., Карпова Д. Особливості психологічної діагностики сімейних ролей подружжя. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві*: зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 198-201.
- 62.Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Моделі поведінки подружжя при реалізації основних сімейних функцій: науковий журнал з соціології та психології «Габітус». Голов. ред. І.В. Шапошникова. Одеса : 2021. Вип. №21. С. 268-274.
- 63.Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя: довідник сімейного психолога. Хмельницький: «PolyLux design print», 2021. 52 с.
- 64.Потапчук Є. М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером: довідник сімейного психолога. Хмельницький: «PolyLux design print», 2020. 36 с.
- 65.Рябошапка О. В. Вплив гендеру на формування особистості дитини: історичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загально-освітній школах*: зб. наук. пр. редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 70. 20- 24.
- 66.Слюсар Л.І. Шлюб в Україні в демографічному вимірі: історія і сучасність. Київ: *Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України*, 2021. 180 с
- 67.Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (з

- міжнародною участю) (м. Київ, 12 квітня 2024 р.). редкол.: Ю. О. Бохонкова (голова), О. Г. Лосієвська, Ю. В. Сербін. Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2024. 357 с.
- 68.Столярчук О. А. Родинні настанови студентської молоді. *The unity of science: International scientific professional periodical journal*. 2015. V. 2. P. 106–109.
- 69.Тренінг Готовність до сімейного життя. Маргарита Супрун. Academia: веб-сайт. URL: <https://www.academia.edu/38052031.html> (дата звернення: 05.03.2025)
- 70.Тренінг «Сім'я – це не просто важлива річ, це все!» *На Урок*. Освітній канал: веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/zanyattya-z-elementami-treningu-dlya-starshoklasnikiv-sim-ya-ce-ne-prosto-vazhliva-rich-cevse-175466.html> (дата звернення: 22.03.2025)
- 71.Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 480 с.
- 72.Федоренко Р. П., Грицюк І. М., Магдисюк Л. І. Психологія сімейних взаємин: теорія та практика: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 252 с.
- 73.Федоренко Р. П., Грицюк І. М., Магдисюк Л. І. Психологія сімейних взаємин: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 344 с.
- 74.Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Коширець В. В. Вплив образу шлюбного партнера на подружній вибір. *Психологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 1. С. 63-68.
- 75.Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Вид. 3-тє, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 624 с.
- 76.Федоренко Р. П., Мушкевич М. І., Дучимінська Т. І., Магдисюк Л. І. Психологія молоді сім'ї: монографія. Вид. 2-ге, доповн. та змін. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 392 с.
- 77.Цільмак О. М., Лефтеров В. О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020, 266 с.

78.Щотка О.П. Гендерна психологія: навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 358 с.

Додаток А

Авторська анкета

Стать:		а) Чоловіча
		б) Жіноча
Вік:		_____
1	Чи перебуваєте ви у романтичних відносинах на даний момент?	а) Так
		б) Ні
2	Чи розглядали ви можливість вступу в шлюб у майбутньому?	а) Так
		б) Ні
3	Як ви визначаєте шлюб?	а) Закоханість та обов'язок
		б) Лише обов'язок
		в) Інше (вказати): _____
4	Як ви ставитесь до ідеї формування сім'ї?	а) Дуже позитивно
		б) Позитивно
		в) Нейтрально
		г) Негативно
		д) Дуже негативно
5	На вашу думку, в якому віці слід вступати в шлюб?	а) До 25 років
		б) 25-30 років
		в) 30-35 років
		г) Після 35 років
		д) Немає конкретної вікової межі
6	Хто, на вашу думку, має бути головним у сім'ї?	а) Чоловік
		б) Жінка
		в) Рівноправні партнери
7	Чи вважаєте ви необхідним, щоб голова сім'ї забезпечував фінансове благополуччя?	а) Так
		б) Ні
		в) Важко визначити
8	Як ви ставитесь до статевих стосунків до шлюбу?	а) Позитивно
		б) Негативно
		в) Нейтрально
9	Чи вважаєте ви, що потрібна спеціальна підготовка до шлюбу?	а) Так
		б) Ні
10	Де, на вашу думку, має відбуватися підготовка до подружнього життя?	а) У школах та вищих навчальних закладах

		б) У шлюбно-сімейних консультаціях
		в) У формі індивідуальних лекцій РАЦС
		г) В інших місцях (вказати): _____
11	Який основний мотив вступу у шлюб на вашу думку?	а) Кохання
		б) Узаконення стосунків
		в) Уникнення самотності
		г) Спільність інтересів і поглядів
		д) Інше (вказати): _____
12	Чи є для вас важливим взірцем сімейне життя батьків?	а) Так
		б) Ні
13	Чи є у вас конкретні плани вступу в шлюб у майбутньому?	а) Так, планую вступити в шлюб у найближчі роки
		б) Ні, поки не визначив(ла)
		в) Ні, не планую вступати в шлюб
14	Як ви ставитеся до ідеї розглядати можливість вступу в шлюб у студентські роки?	а) Позитивно
		б) Негативно
		в) Нейтрально
15	Хто, на вашу думку, повинен бути відповідальним за виховання дітей у сім'ї?	а) Чоловік
		б) Жінка
		в) Рівноправні партнери
16	Як ви визначаєте успіх сімейних відносин?	а) Здорові стосунки між партнерами
		б) Матеріальна забезпеченість
		г) Щасливе виховання дітей
		в) Здатність подолати труднощі
		д) Інше (вказати): _____
17	Які основні риси в партнері важливі для вас у виборі шлюбного партнера?	а) Любов
		б) Інтелект
		в) Характер
		г) Фізичний вигляд
		д) Інше (вказати): _____
18	Чи вважаєте ви, що шлюб є важливим етапом у житті кожної людини?	а) Так
		б) Ні
		в) Залежить від конкретної ситуації

Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І. Ф. Юнда

Щоб визначити готовність до сімейного життя, юнакам і дівчатам потрібно вибрати в кожній з десяти запропонованих нижче ситуацій по одному з трьох варіантів і підрахувати результати в балах за шкалою оцінок для кожного з трьох варіантів поведінки («П» - правильне, «М» - можливе, «Н» - невірне)

Таблиця №1 Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф.Юнда).

І. Типові ситуації, варіанти поведінки. І. В юнаків (дівчат) неприємності на роботі:	
1)	невдоволення, докори в нерозторопність, невмінні ладнати з начальством, вирішувати виробничі питання;
2)	спокійно-дружні стосунки, іноді з розрадою і поділом засмучення;
3)	співпереживання, прояв ніжності, прагнення заспокоїти, підтримати впевненість у правоті.
ІІ. Зустріч гостей - батьків, родичів і друзів:	
1)	прийом простий, без особливого ентузіазму, чайний стіл з обговоренням сімейних проблем і новин;
2)	прийом без всякого ентузіазму, без проявів ознак належної поваги, у розмові часом прослизав недоволення;
3)	п рийом в урочистій обстановці, зі святково накритим столом, улюбленими стравами гостей, культурно - розважальної програмою
ІІІ. Спільні покупки, заготівля продуктів:	
1)	дружне обговорення планів, у реалізації яких всі члени сім'ї беруть посильну та активну участь;
2)	одноосібне ухвалення рішення, один з подружжя віддає розпорядження, інший виконує їх;
3)	байдуже відношення до майбутнього, негативні висловлювання з приводу планів з подальшою критикою зробленого, сварками з цього приводу.
ІV. «Мені ніколи, я працюю»:	
1)	міркування типу: «Робота на роботі, а вдома час - родині, особистому житті»; негативна, часом дратівлива реакція на виробничі проблеми;

2)	ставлення до зайнятості чоловіка (дружини) розуміюче, хоча і без особливого інтересу до його (її) професії; 3) шанобливе ставлення до професії, успіхам, живий інтерес до роботи чоловіка (дружини) і трудовим проблемам.
V. Турбота про затишок, естетиці побуту, чистоти одягу, білизни; прибирання квартири, приготування їжі з урахуванням різних смаків:	
1)	міркування типу: «Ідеальний порядок в домі - моя мрія, але одна (один) я не в змозі впоратися, потрібні помічник і стимул»;
2)	перевага самостійних занять домогосподарства з адекватним сприйняттям доброзичливої критики і побажань, без відмов від корисної допомоги;
3)	міркування типу: «Визнаю, що порядок в будинку - добре, але займатися ним немає ніякого бажання; якби хтось взяв прибирання, прання і приготування їжі на себе, я була (був) би дуже рада (рад) «.

VI. Сексуальні стосунки:	
1)	стриманість і помірність в досягненні сексуального задоволення;
2)	сексуальні відносини займають домінуюче місце в сімейному житті, все інше має супідрядне значення;
3)	статеве життя відсувається на задній план, головні інтереси зосереджені на матеріальному забезпеченні, соціальному престижі, трудовій діяльності.
VII. Турбота про потомство:	
1)	міркування типу: «Поживемо для себе, подумати про дитину не пізно і через кілька років»; «Дитина в сім'ї потрібен, але хочу не більше одного».
2)	Бажання мати якомога більше дітей;
3)	Бажання мати двох-трьох дітей.
VIII. Турбота про виховання дітей:	
1)	надання дитині можливості самовиховання, свободи вибору і дій;
2)	прагнення до різнобічного (інтелектуальному, психоемоційному та фізичному) розвитку дитини;
3)	протиставлення інтелектуальних і спортивно-фізичних нахилів; курс на однобічний розвиток здібностей.
IX. Самовдосконалення в рамках сім'ї:	
1)	турбота про всебічний розвиток кожного, індивідуальне оволодіння майстерністю, вироблення активної життєвої позиції;
2)	розвиток в старрінгу (все тільки удвох, разом), взаємне обмеження соціальної активності;

3)	дозвілля без цільових устремлінь, заохочення вільного часу.
X. Вибір і розвиток комунікабельності:	
1)	імпонує скромне поведінку в суспільстві, сумлінну працю не пов'язаний з прагненням завоювати загальну увагу, але цінується вміння відстоювати свої позиції;
2)	головним вважається вміння «не висуватися, бути непомітним в спілкуванні поза сім'єю, а часом і вдома»;
3)	прагнення удосконалювати манери поведінки і форми спілкування, затверджувати і з гідністю представляти свою сім'ю і себе особисто.

Таблиця №2 Шкала оцінок варіантів.

Типові ситуації.

Обраний варіант поведінки, бали. Типові ситуації.

Обраний варіант поведінки, бали. П(правильне) – 2 бали, М (можливе) – 1бал, Н (невірне) – 0 балів.

Ключ до тесту: Сума балів від 60 до 41 свідчить про достатній рівень підготовленості до сімейного життя, 40-21 балів - про задовільний і нижче 21 бали - про недостатній рівень підготовленість

Додаток В

А. Н. Волкової «Рольові домагання й очікування в шлюбі»

Інструкція

Прочитайте, будь ласка, наведені нижче вислови про шлюб і сімейні взаємини та оцініть, якою мірою Ви згодні чи не згодні з їх змістом. Спробуйте висловити свою особисту, а не прийняту у Вашому середовищі спілкування думку.

Варіанти відповіді: а) цілком згодний; б) загалом це правильно; в) це не зовсім так; г) це неправильно

Тестовий матеріал

Вислови		
Для чоловіків	Для жінок	
1. Самопочуття і настрої людини багато в чому залежать від статевого життя		а б в г
2. Щастя у шлюбі цілком залежить від сексуальної гармонії подружжя		а б в г
3. Сексуальні стосунки - головне у взаєминах чоловіка і жінки		а б в г
4. Головне у шлюбі - щоб у чоловіка і жінки було багато спільних інтересів		а б в г
5. Чоловік (жінка) - це друг, який поділяє мої думки, інтереси, захоплення		а б в г
6. Чоловік (жінка) - це людина, з якою можна поговорити про справи		а б в г
7. Головна турбота жінки - щоб у сім'ї всі були нагодовані і доглянуті	7. Головна турбота чоловіка - забезпечити матеріальний добробут і комфорт сім'ї	а б в г
8. Жінка багато втрачає у моїх очах, якщо вона погана господарка	8. Чоловік повинен господарювати разом із дружиною	а б в г
9. Жінка може пишатися собою, якщо добре готує	9. Чоловік повинен обслуговувати себе сам, а не чекати, поки дружина візьме на себе всі турботи про нього	а б в г
10. Я хотів би, щоб моя дружина любила дітей і була гарною матір'ю	10. Чоловік повинен піклуватися про дітей не менше, ніж жінка	а б в г
11. Жінка, для якої важко бути матір'ю, - неповноцінна жінка	11. Я б хотіла, аби мій чоловік любив дітей	а б в г
12. Для мене головне в жінці - аби вона була хорошою матір'ю для моїх дітей	12. Про чоловіка в мене складається думка на підставі того, чи гарний він батько для своїх дітей	а б в г
13. Мені подобаються ділові та енергійні жінки	13. Мені подобаються ділові та енергійні чоловіки	а б в г

14. Я дуже ціную жінок, які серйозно захоплені своєю справою і знають її досконало	14. Я люблю чоловіків, захоплених своєю справою	а б в г
15. Я захоплююся жінками, яких цінують і поважають на роботі за їхні знання	15. Для мене дуже важливо, як оцінюють мого чоловіка на роботі	а б в г
16. Мене дуже тягне до людей, що можуть створити теплу атмосферу спілкування		а б в г
17. Для мене головне, щоб мене розуміли і приймали таким(-ою), яким(-ою) я є		а б в г
18. Я дуже ціную в людях уміння вислухати сумніви і переживання іншої людини	18. Мені важко ладити з людьми, яким немає діла до моїх сумнівів і переживань	а б в г
19. Мені подобаються яскраві, красиш кіпки	19. Мені подобаються чепурні, красиво зодягнуті чоловіки	а б в г
20. Я ціную жінок, що вміють красиво вдягатися	20. Мені подобаються красиві, статні чоловіки	а б в г
21. Жінка повинна мати такий вигляд щоб на неї із захопленням оглядалися перехожі	21. Чоловік повинен мати такий вигляд, щоб на нього було приємно дивитися	а б в г
22. Я завжди знаю, що треба купити для нашої родини	22. Головна турбота жінки — щоб у сім'ї всі були нагодовані і доглянуті	а б в г
23. Я люблю облаштовувати наш побут	23. Я завжди знаю, що треба купити для нашої родини	а б в г
24. Я можу полагодити взуття, меблі, домашню техніку	24. Я збираю корисні господарські поради: як чистити, прати, готувати їжу, солити і маринувати овочі тощо	а б в г
25. Чужі діти не бояться мене, ідуть до мене на руки	25. Головну роль у вихованні дитини завжди відіграє мати	а б в г
26. Я люблю дітей і вмю з ними поводитись	26. Я не боюся труднощів, пов'язаних із народженням дитини	а б в г
27. Я не залишив би своєї дитини дружині, якби ми вирішили розлучитися	27. Я люблю дітей і із задоволенням приділяю їм свій час	а б в г
28. Я прагну посісти своє місце в житті		а б в г
29. Я хочу стати гарним фахівцем		а б в г
30. Я пишаюся, коли мені доручають важку чи відповідальну роботу		а б в г
31. Люда часто звертаються до мене по допомогу і за підтримкою		а б в г
32. Люди з мого оточення часто розповідають мені про свої біди і турботи		а б в г
33. Мені подобається втішати й опікувати людей, які страждають		а б в г
34. Мій настрій сильно залежить від того, як я виглядаю		а б в г
35. Я намагаюся носити той одяг, який мені пасує	35. Я одягаю прикраси, користуюся косметикою, люблю красивий, оригінальний одяг	а б в г

36. Я прискіпливий щодо фасону сорочки, костюма, кольору краватки	36. Я надаю великого значення своєму зовнішньому виглядові	а б в г
---	--	---------

Ключ до тесту

Відповіді оцінюються за такою

схемою: а - 3 бали; б - 2 бали; в - 1

бал; г - 0 балів.

Шкала сімейних цінностей	№ запитання	Бали	№ запитання	Бали
Інтимно-сексуальна	1			
	2			
	3			
	Σ=			
Особистісна ідентифікація з партнером	4			
	5			
	6			
	Σ=			
	Очікування		Домагання	
Господарсько-побутова	7		22	
	8		23	
	9		24	
	Σ=		Σ=	
Батьківсько-виховна	10		25	
	11		26	
	12		27	
	Σ=		Σ=	
Соціальна активність	13		28	
	14		29	
	15		30	
	Σ=		Σ=	
Емоційно-психотерапевтична	16		31	
	17		32	
	18		33	
	Σ=		Σ=	
Зовнішня привабливість	19		34	
	20		35	
	21		36	
	Σ=		Σ=	

Додаток Г

Методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокіча***Інструкція до тесту***

«Зараз Вам буде пред'явлений набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваше завдання - розкласти їх по порядку значимості для Вас як принципів, якими Ви керуєтеся у Вашому житті.

Уважно вивчіть таблицю і, вибравши ту цінність, яка для Вас найбільш значима, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу за значимістю цінність і помістіть її слідом за першою. Потім виконайте те ж з усіма рештою цінностями. Найменш важлива залишиться останньою і займе 18 місце.

Розробіть не поспішаючи, вдумливо. Кінцевий результат повинен відбивати Вашу справжню позицію».

Тестовий матеріал

Список А (термінальні цінності):

1. активна діяльна життя (повнота та емоційна насиченість життя);
2. життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
3. здоров'я (фізичне і психічне);
4. цікава робота;
5. краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і в мистецтві);
6. любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);
7. матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів);
8. наявність хороших і вірних друзів;
9. суспільне покликання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі);
10. пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальне розвиток);
11. продуктивна життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
12. розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне вдосконалення);
13. розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків)
14. свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках)
15. щасливе сімейне життя

16. щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому)
17. творчість (можливість творчої діяльності)
18. впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч; сумнівів).

Список Б (інструментальні цінності):

1. акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах;
2. вихованість (гарні манери);
3. високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання);
4. життєрадісність (почуття гумору);
5. старанність (дисциплінованість);
6. незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
7. непримиренність до недоліків у собі та інших;
8. освіченість (широта знань, висока загальна культура);
9. відповідальність (почуття боргу, вміння тримати своє слово);
10. раціоналізм (вміння тверезо і логічно мислити, приймати обдумані, раціональні рішення);
11. самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
12. сміливість у отстаюваннях своєї думки, поглядів;
13. тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами)
14. терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)
15. широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички)
16. чесність (правдивість, щирість)
17. ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі)
18. чуйність (дбайливість)

Інтерпретація результатів тесту

Аналізуючи ієрархію цінностей, слід звернути увагу на їх угруповання випробуваним у змістовні блоки по різних підставах. Так, наприклад, виділяються «конкретні» і «абстрактні» цінності, цінності професійної самореалізації й особистого життя і т. д. Інструментальні цінності можуть групуватися в етичні цінності, цінності спілкування, цінності справи; індивідуалістичні і конформістські цінності, альтруїстичні цінності; цінності самоствердження і цінності прийняття інших і т. д. Це далеко не всі можливості суб'єктивного структурування системи ціннісних орієнтацій. Психолог повинен спробувати вловити індивідуальну закономірність.

Якщо не вдається виявити жодної закономірності, можна припустити несформованість у респондента системи цінностей або навіть нещирість відповідей.

Достоїнства і недоліки методики

Достоїнством методики є універсальність, зручність і економічність у проведенні обстеження й обробці результатів, гнучкість - можливість варіювати як стимульний матеріал (списки цінностей), так і інструкції. Істотним її недоліком є вплив соціальної бажаності, можливість нещирості. Тому особливу роль у даному випадку відіграє мотивація діагностики, добровільний характер тестування і наявність контакту між психологом і випробуваним. Методику не рекомендується застосовувати з метою відбору і експертизи.

Для подолання зазначених недоліків і більш глибокого проникнення в систему ціннісних орієнтації можливі зміни інструкції, які дають додаткову діагностичну інформацію і дозволяють зробити більш обґрунтовані висновки. Так, після основної серії можна попросити випробуваного ранжувати картки, відповідаючи на наступні питання:

- «В якому порядку і в якій мірі (у відсотках) реалізовані дані цінності у Вашому житті?»
- «Як би Ви розташували ці цінності, якщо б стали таким, яким мріяли?»
- «Як, на Ваш погляд, це зробив би людина, досконалий у всіх відносинах?»
- «Як зробила б це, на Вашу думку, більшість людей?»
- «Як це зробили б Ви 5 або 10 років тому?»
- «.....через 5 або 10 років?»
- «Як ранжирували би картки близькі Вам люди?»

Методика «Маскулінність-фемінність» С. Бем

Методика була запропонована Сандрою Бем (1974) для діагностики психологічної статі й визначає ступінь андрогінності, маскулінності й фемінності особистості. Опитувальник містить 60 тверджень (якостей), на кожне з яких необхідно відповісти “так” або “ні”, оцінюючи тим самим наявність або відсутність у себе названих якостей.

Текст опитувальника

1. Впевнений у собі.
2. Поступливий.
3. Здатний допомогти.
4. Схильний захищати свої погляди.
5. Життєрадісний.
6. Похмурий.
7. Незалежний.
8. Сором'язливий.
9. Совісний.
10. Атлетичний.
11. Ніжний.
12. Театральний.
13. Наполегливий.
14. Ласий на лестоці.
15. Щасливий.
16. Сильна особистість.
17. Відданий.
18. Непередбачуваний.
19. Сильний.
20. Жіночний.
21. Надійний.
22. Аналітичний.
23. Співчутливий.
24. Ревнивий.
25. Здатний до лідерства.
26. Що опікується про людей.
27. Прямий, правдивий.
28. Схильний до ризику.
29. Сенситивний.
30. Потайливий.
31. Швидкий у прийнятті рішень.
32. Жалісливий.
33. Щирий.

34. Самодостатній.
35. Здатний утішити.
36. Гоноровий.
37. Владний.
38. Володіє тихим голосом.
39. Привабливий.
40. Мужній.
41. Теплий, сердечний.
42. Важний.
43. Обстоює власну позицію.
44. М'який.
45. Вміє дружити.
46. Агресивний.
47. Довірливий.
48. Неефективний.
49. Схильний вести за собою.
50. Інфантильний.
51. Адаптивний.
52. Індивідуаліст.
53. Не люблячий лайки.
54. Несистематичний.
55. Конкурентноспроможний.
56. Люблячий дітей.
57. Тактовний.
58. Амбіційний, честолюбний.
59. Спокійний.
60. Традиційний, підвладний умовностям.

Ключ до тесту

Маскулінність ("так"): 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49, 52, 55, 58.

Фемінінність ("так"): 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29, 32, 35, 38, 41, 44, 47, 50, 53, 56, 59.

Інші пункти – нейтральні.

За кожний збіг відповіді із ключем нараховується 1 бал. Потім визначаються показники фемінінності (F) і маскулінності (M) у відповідності з наступними формулами.

F = (сума балів за фемінінністю): 20;

M = (сума балів за маскулінністю): 20.

Основний індекс IS визначається як:

$IS = (F - M) \times 2,322$.

Якщо величина індексу IS укладена в межах від -1 до +1, то роблять висновок про андрогінність. Якщо індекс менше -1 ($IS < -1$), то робиться висновок про маскулінність, а якщо індекс більше +1 ($IS > 1$) – про фемінінність. При цьому, у випадку коли $IS < -2,025$, говорять про яскраво виражену маскулінність, а якщо $IS > +2,025$ – говорять про яскраво виражену фемінінність.

Інтерпретація результатів. Якщо за результатами набраних балів ви досягли середніх показників маскулінних та фемінних якостей, це означає, що ви належите до того рідкісного типу людей-андрогінів, яким піддається будь-яка робота і будь-які чоловічі й жіночі ролі. Ваша поведінка досить гнучка, що дає змогу вам бути доброю людиною, чутливою, а також сміливою, рішучою, здатною постояти за себе, підтримати інших, повести їх за собою.

Якщо ви набрали середню кількість балів за оцінкою фемінних якостей, які переважили маскулінні, це означає, що ви людина, на яку розраховують близькі, друзі, колеги. Проте в ситуаціях, які вимагають здатності взяти на себе керівництво справами, виявити наполегливість, настоювати на безумовному підпорядкуванні, вам не вистачає характеру, ви ухиляєтесь від відповідальності, передоручаєте вирішення своїх проблем іншим людям.

Якщо ви недобрали середньої кількості балів за фемінними якостями, проте у вас яскраво виражені маскулінні якості, то це означає, що ви здатні протистояти негараздам, згуртовувати оточуючих, надихати на досягнення цілей. Ви людина, орієнтована на досягнення успіху, подолання перешкод, самоствердження, на справу, в процесі якої нехтуєте будь-якими сентиментами. Ви прагнете виробляти у собі значною мірою притаманні вам твердість духу і характеру. Проте оточуючим іноді не вистачає вашої емоційної підтримки, співчуття, ласкавих слів.

Люди, які набрали низькі бали за шкалами фемінність/маскулінність, визначаються як статево нейтральні особистості.

Тренінг для осіб юнацького віку «Створимо щасливе сімейне життя разом»

Мета програми:

Оцінка та покращення навичок взаємодії в молодих сім'ях за допомогою психологічних тренінгів.

Етапи програми:

1. Вступ:

- Оголошення мети та завдань програми.
- Знайомство учасників між собою та з психологом.

2. Теоретична частина:

- Роз'яснення концепцій «ПРЕ», «Любов та симпатія» та шкал «Вимірювання установок в подружній парі».
- Пояснення принципів побудови щасливого сімейного життя.

3. Практичні вправи:

- Рольові ігри для вдосконалення системи умінь та навичок взаємодії.
- Групові діалоги для виявлення неефективних методів реагування та розвитку конструктивних підходів.

4. Тренінг:

- Застосування комплексу вправ для розвитку взаєморозуміння та покращення системи умінь учасників.
- Фокус на показниках, таких як «Повага», «Розуміння», «Симпатія», «Автономність», «Ставлення до дітей», «Секс. сфера».

5. Оцінка:

- Використання методик «ПРЕ», «Любов та симпатія» та шкал «Вимірювання установок в подружній парі».
- Заповнення таблиці результатів та аналіз отриманих даних.

6. Аналіз результатів.

7. Висновки та рекомендації:

- Обговорення отриманих результатів.
- Надання рекомендацій для подальшого покращення взаємодії та щасливого сімейного життя.

Тренінгові вправи:

1. Рольові ігри «Щаслива родина»:

- Учасники відтворюють сценарії різних життєвих ситуацій та шукають конструктивні рішення.

2. Групові діалоги «Симпатія та розуміння»:

- Обговорення важливості взаєморозуміння та вираження симпатії у сімейних стосунках.

3. Вправи «Покращення комунікації»:

- Вправи на покращення навичок ефективного спілкування та вислуховування.

4. Фокус-група «Емоційна взаємодія»:

- Обговорення важливості вираження та розуміння емоцій у парі.

5. Вправи на розвиток «Автономності та взаємозалежності»:

- Робота над збереженням особистої автономії та взаємною підтримкою.

Збір та аналіз даних:

1. Методика «ПРЕ», «Любов та симпатія», «Вимірювання установок в подружній парі»:

- Анкетування учасників перед та після тренінгу.

2. Аналіз внутрішніх змін у експериментальній групі після тренінгу.

Аналіз результатів та висновки:

1. Повага та Розуміння:

- Статистично значущий ріст після тренінгу, свідчать про поліпшення взаємодії у сімейних парах.

2. Симпатія та Відношення до дітей:

- Позитивні тенденції свідчать про важливість глибокого взаєморозуміння та симпатії у стосунках молодого подружжя.

3. Автономність:

- Зменшення конфліктів та поліпшення міжособистісних взаємовідносин.

4. Сексуальна сфера:

- Покращення емоційної взаємодії та розуміння у партнерів.

Рекомендації:

- Продовжити розвивати та впроваджувати подібні програми в роботу з молодими сім'ями.
- Зосереджуватися на підтримці взаєморозуміння, емоційної взаємодії та конструктивного вирішення конфліктів.
- Розглядати можливість розширення програми на більш широкий спектр тем для забезпечення повноцінності підготовки молодих сімей до сімейного життя.

Ця програма спрямована на покращення якості сімейних відносин та створення підтримуючого середовища для розвитку щасливого та стійкого сімейного життя.